

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ŽUPANIJA ZAPADNOHERCEGOVAČKA
URED VLADE ZA EUROPSKE INTEGRACIJE

Broj: 15-100/19
Široki Brijeg, 16. srpnja 2019. godine

Godišnje izvješće o razvoju s izvješćem o provedbi Strategije za 2018. godinu

---

Srpanj 2019.

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Stupanj razvoja županije	4
2.1. Demografske karakteristike i kretanja	4
2.2. Gospodarski pokazatelji.....	5
2.3. Društveni pokazatelji.....	10
2.4. Okoliš i infrastruktura.....	18
3. Sustav upravljanja razvojem.....	19
3.1. Organizacijski kapaciteti	19
3.2. Ljudski kapaciteti	19
3.3. Financijski kapaciteti	20
4. Pregled provedbe Strategije za 2018. godinu	21
4.1. Struktura Strategije	21
4.2. Kratki sažetak Akcijskog plana za 2018-2020. godinu	21
4.3. Ukupan pregled provedbe Strategije za 2018. godinu.....	22
4.4. Pregled financijskih ulaganja za 2018. godinu	24
4.5. Zaključak.....	28

1. Uvod

Gospodarski i društveni razvoj Županije Zapadnohercegovačke (u daljnjem tekstu: ŽZH) u prethodnoj godini, kao i trendovi u odnosu na prethodne tri godine odnosno razdoblje od 2016. do 2018. godine, prikazani su u ovome izvješću. Kroz praćenje odabranih pokazatelja i trendova koji se u pojedinim segmentima uspoređuju s Federacijom BiH i drugim županijama u Federaciji BiH. Također, prikazani su određeni razvojni pokazatelji po općinama i gradovima.

Podaci koji su se koristili u pripremi ovog izvješća su prikupljeni od Federalnog zavoda za statistiku, Federalnog zavoda za programiranje razvoja, Zavoda za zdravstveno osiguranje ŽZH, Ministarstva zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH, Ministarstva gospodarstva ŽZH, Grada Ljubuškog i Širokog Brijega te općina Grude i Posušje i poslovne baze Bisnode Portfolio Intelligence, Zemljišnoknjižnih ureda Općinskih sudova u Širokom Brijegu i Ljubuškom, Ministarstva pravosuđa i uprave ŽZH, Ministarstva unutarnjih poslova ŽZH, Ministarstva financija ŽZH, Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH, Uprave policije MUP-a ŽZH, Službe za zapošljavanje ŽZH, Agencije za privatizaciju ŽZH, Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Ministarstva rada i socijalne politike FBIH, Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom Sarajevo, JP Vodovod i kanalizacija d.o.o. Široki Brijeg, JKP Čistoća d.o.o. Široki Brijeg, JU Coming Široki Brijeg, JP Parkovi d.o.o. Ljubuški, JP Vodovod d.o.o. Posušje i Ladanušić čistoća d.o.o. Rakitno.

U posebnom poglavlju ovog izvješća izdvojen je pregled provedbe Strategije razvitka Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. do 2020. godine (u daljnjem tekstu: Strategija razvitka ŽZH) u 2018. godini, odnosno pregled provedenih projekata i aktivnosti po strateškim i prioritetnim ciljevima s prikazom utrošenih sredstava u okviru tih projekata i aktivnosti.

Osnovni ciljevi izvještavanja o razvoju su:

1. Pratiti stupanj razvoja županije u određenom razdoblju odnosno izvještavanje o kretanju razvojnih pokazatelja;
2. Pratiti provedbe mjera definiranih u Strategiji razvitka ŽZH i prioritiziranih u trogodišnjem akcijskom planu;
3. Pratiti aktualnost projekata, mjera i prioriteta definiranih u Strategiji razvitka ŽZH i trogodišnjim akcijskim planovima, te po potrebi inicirati postupak revizije ili ažuriranja trogodišnjeg akcijskog plana odnosno Strategije razvitka ŽZH.

2. Stupanj razvoja Županije Zapadnohercegovačke

U ovom poglavlju prikazani su razvojni trendovi u Županiji Zapadnohercegovačkoj u protekle tri godine, tj. za razdoblje od 2016. do 2018. godine. Razvojni trendovi su prikazani prema odabranim pokazateljima, kako na razini županije tako i na razini općina i gradova, a grupirani su u tri skupine: gospodarstvo, društvo i okoliš/infrastruktura.

2.1. Demografske karakteristike i kretanja

U segmentu demografije prikazani su trendovi po ključnim pokazateljima, i to po broju stanovnika, prirodnom priraštaju i gustoći naseljenosti. Podaci o stanovništvu su temeljeni na popisu stanovništva iz 2013. godine i procjene prisutnog stanovništva po godinama koje vodi Federalni zavod za statistiku. Prema popisu stanovništva iz 2013. godine ŽZH ima 94.898 stanovnika od čega su 47.311 žene. Općina Grude broji 17.308 stanovnika, Grad Ljubuški 28.184 stanovnika, Općina Posušje 20.477 stanovnika i Grad Široki Brijeg 28.929 stanovnika. Kada usporedimo podatke o broju stanovnika prema popisu stanovništva iz 2013. godine te podatke o procjeni prisutnog stanovništva u 2018. godini prema Federalnom zavodu za statistiku, vidimo da je prema službenoj statističkoj procjeni nešto manje stanovnika nego prema popisu stanovništva iz 2013. godine. Prema procjeni prisutnog stanovništva Federalnog zavoda za statistiku primjetan je pad broja prisutnog stanovništva u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu za 0,2%. Od općina i gradova samo je u Gradu Široki Brijeg zabilježeno povećanje broja prisutnog stanovništva za 0,1%.

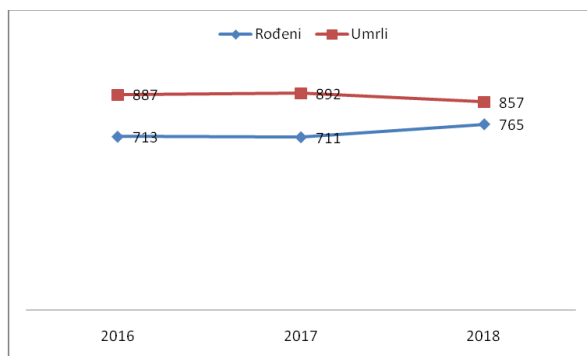
OPĆINE I GRAD	BROJ STANOVNIKA (Popis stanovnika iz 2013.)	BROJ STANOVNIKA (Procjena prisutnog stanovništva u 2017.)	BROJ STANOVNIKA (Procjena prisutnog stanovništva u 2018.)
Općina Grude	17.308	16.947	16.866
Grad Ljubuški	28.184	27.505	27.379
Općina Posušje	20.477	20.324	20.334
Grad Široki Brijeg	28.929	28.920	28.950
ŽZH	94.898	93.696	93.529

Tabela 1: Broj stanovnika u ŽZH (Popis stanovništva iz 2013. godine)

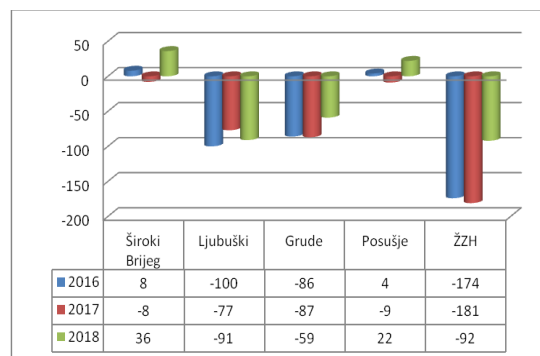
Prirodni priraštaj u ŽZH je negativan kroz sve tri godine promatranog razdoblja. U 2016. godini broj rođenih je iznosio 713, a umrlih 887 što znači da je prirodni priraštaj bio -174. U 2017. godini broj rođenih je iznosio 711 dok je broj umrlih iznosio 892, a rezultat je bio negativan prirodni priraštaj i to -182. U 2018. godini ŽZH broji 765 rođenih i 857 umrlih, te je za tu godinu prirodni priraštaj iznosio -92.

Prema analiziranim podacima po općinama i gradovima u ŽZH, Grad Široki Brijeg i Općina Posušje su u 2018. godini imali pozitivan prirodni priraštaj, dok je u Gradu Ljubuškom i Općini Grude u 2018. godini zabilježen negativan prirodni priraštaj koji je pak manji u odnosu na prošle godine.

Izvješće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

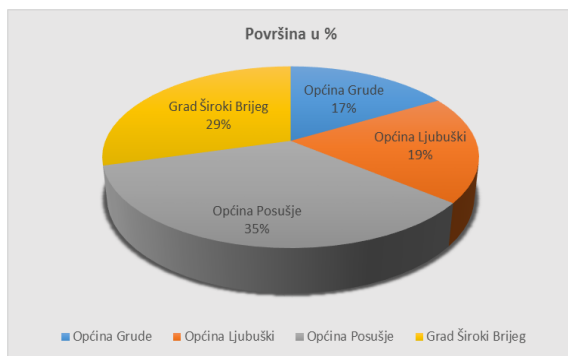
Slika 1: Odnos rođenih i umrlih u ŽZH (Izvor: FZS)

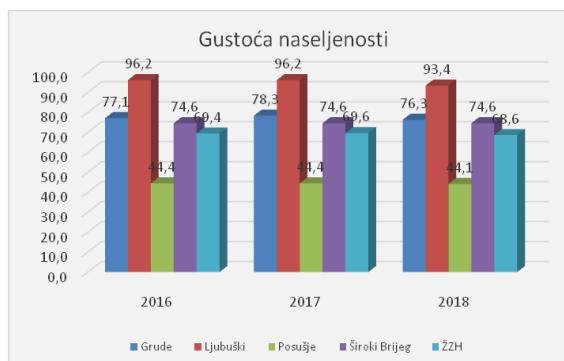
Slika 2: Prirodni priraštaj u ŽZH (Izvor: FZS)

Po pitanju gustoće naseljenosti nije bilo promjena u odnosu na prethodna izvješća o razvoju. Kada promatramo gustoću naseljenosti može se zaključiti kako je ŽZH ruralna regija. Naime, prosječna gustoća naseljenosti u ŽZH iznosi 68,6 stanovnika po km², te se karakterizira kao ruralna regija (Prema OECD kriterijima ruralnim područjem se smatra područje koje ima ispod 150 stanovnika na kvadratni kilometar). Površina ŽZH iznosi 1363 km², a prema podacima Federalnog zavoda za statistiku broj prisutnog stanovništva u 2018. godini je bio 93.529.

Površinom u ŽZH najveća je Općina Posušje s 461 km², slijedi Grad Široki Brijeg s 388 km², zatim Grad Ljubuški s 293 km², te Općina Grude s 221 km². U postotcima Općina Posušje zauzima 35% teritorija županije, Grad Široki Brijeg 29%, Grad Ljubuški 19%, te Općina Grude 17% površine.

Slika 3: Površina ŽZH i udio Općina i Grada (Izvor:FZS)

Slika 4: Gustoća naseljenosti u ŽZH (Izvor: FZS)

Kada promatramo gustoću naseljenosti po općinama i gradovima proizlazi kako je Grad Ljubuški najgušće naseljen, zatim Općina Grude, slijedi Grad Široki Brijeg, dok je najrjeđe naseljena Općina Posušje.

2.2. Gospodarski pokazatelji

U ovom poglavlju daje se kratki pregled osnovnih razvojnih pokazatelja i njihovi trendovi u promatrane tri godine, tj. od 2016. do 2018. godine. Također, prikazani su trendovi u poslovnom sektoru u ŽZH koji se temelje na podacima gospodarskih subjekata u ŽZH koji su predali završna financijska izvješća za 2018. godinu.

Prema podacima iz poslovne baze Bisnode Portfolio Intelligence u ŽZH je za 2018. godinu završne račune predalo 1208 poslovnih subjekata, što u odnosu na 2017. godinu predstavlja porast za 26 poslovnih subjekata. Pregled financijskog poslovanja ovih subjekata pokazuje rast prihoda, rast neto dobiti i rast broja zaposlenih kroz promatrano razdoblje. Ovdje je potrebno napomenuti da se ovi pokazatelji temelje samo na podacima iz završnih financijskih izvješća za 2018. godinu.

Izvešće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

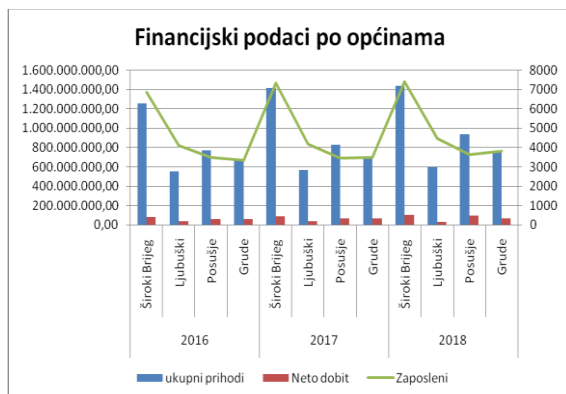
Ukupni financijski podaci ŽZH	2016	2017	2018
Ukupna poslovna aktiva	3.560.953.375	3.699.664.893	3.881.483.856
Kapital	1.961.851.898	1.980.752.670	2.091.733.232
Dugoročne obveze	418.525.940	445.058.941	438.945.633
Ukupni prihodi	3.243.466.446	3.493.737.342	3.721.727.084
Neto dobit	235.742.248	256.599.029	293.084.856
Izvoz	447.147.712	548.234.371	571.985.000
Broj kompanija	1.164	1.182	1.208

Tabela 2: Pregled ukupnih financijskih podataka za ŽZH (Izvor: Bisode Portfolio Intelligence)

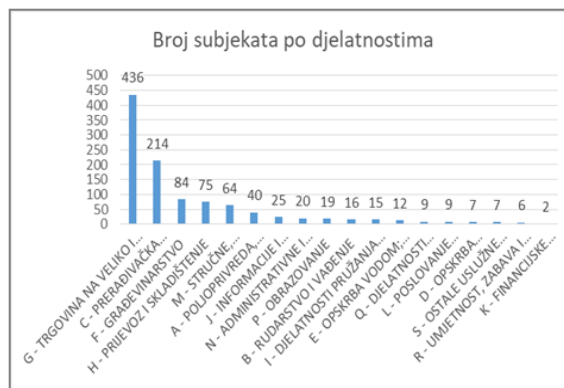
Najveći ukupni prihod na razini ŽZH u 2018. godini imao je Grad Široki Brijeg. Kroz sve tri promatrane godine imao je najveći broj poslovnih prihoda, najveći broj poslovnih subjekata, najviše radnih mjesta i neto dobiti. Međutim, u obje općine i oba grada kroz promatrano razdoblje ukupni prihodi su se povećali. Najveći porast poslovnih prihoda bilježi Općina Posušje i to za 11,59% u odnosu na 2017. godinu, a sljedeća je Općina Grude za 5,96%. Grad Ljubuški bilježi porast od 5,38 %, a Grad Široki Brijeg porast od 1,54% u odnosu na 2017. godinu.

Neto dobit ima pozitivan trend u Općini Posušje i u Gradu Širokom Brijegu, dok Grad Ljubuški i Općina Grude bilježe negativan trend od 2017. do 2018. godine. U ukupnom promatranom razdoblju najveći porast neto dobiti bilježi Općina Posušje 33,81%, slijedi Grad Široki Brijeg s povećanjem od 8,8%. Općina Grude zabilježila je pad od 0,67%, dok Grad Ljubuški bilježi negativan trend kroz zadnje dvije promatrane godine za 8,4%.

Najveći porast broja zaposlenih ima Općina Posušje koja bilježi porast broja zaposlenih u iznosu od 7,98%. Slijede Grad Ljubuški s 5,02%, te Grad Široki Brijeg s 4,75% i Općina Grude s povećanjem broja zaposlenih od 3,99%.

Slika 5: Financijski podaci po općinama za poslovne subjekte koji su predali završne financijska izvješća (Izvor: Bisode Portfolio Intelligence)

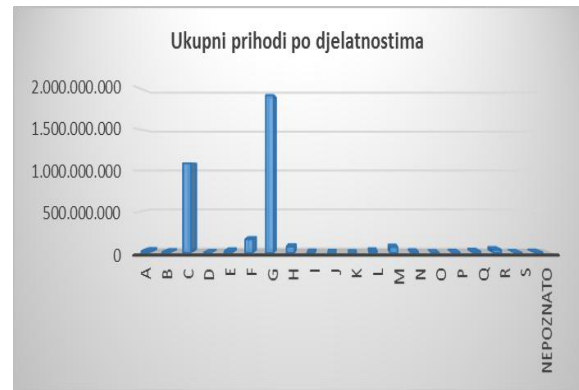
Slika 6: Broj subjekata po djelatnostima ŽZH u 2018. godini (Izvor: Bisode Portfolio Intelligence)

Najviše gospodarskih subjekata u ŽZH bavi se trgovinom na veliko i malo (djelatnost grane G) 41,13%, te prerađivačkom industrijom (djelatnost grane C) 20,18% (Slika 8.).

Izvješće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

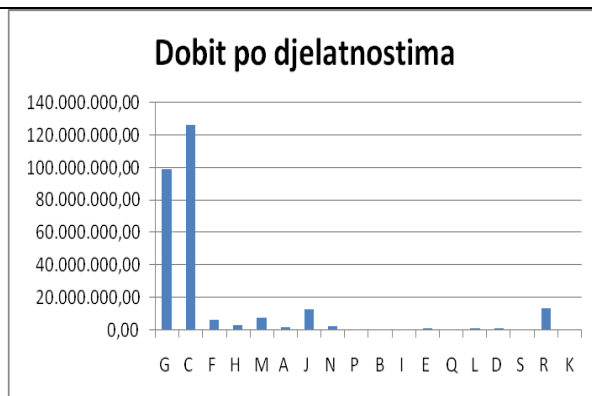

Slika 8: Broj zaposlenih po djelatnostima u 2018. godini (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence)

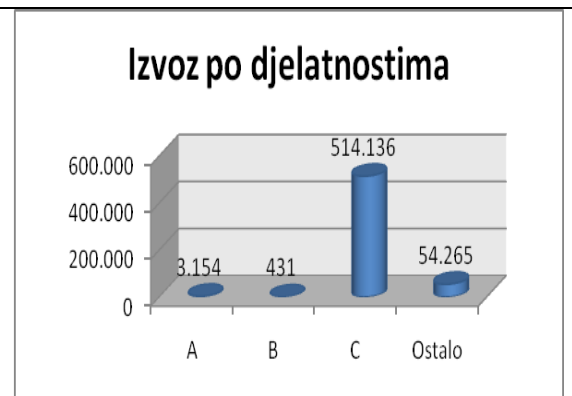

Slika 9: Poslovni prihodi po djelatnostima u 2018. godini (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence)

U 2017. godini najviše poslovnih prihoda ostvareno je u trgovini na veliko i malo (djelatnost grane G). U istoj djelatnosti zabilježen je i najveći broj zaposlenih osoba. Najvišu dobit i najveći izvoz u 2018. godini zabilježila je prerađivačka industrija (djelatnost grane C).

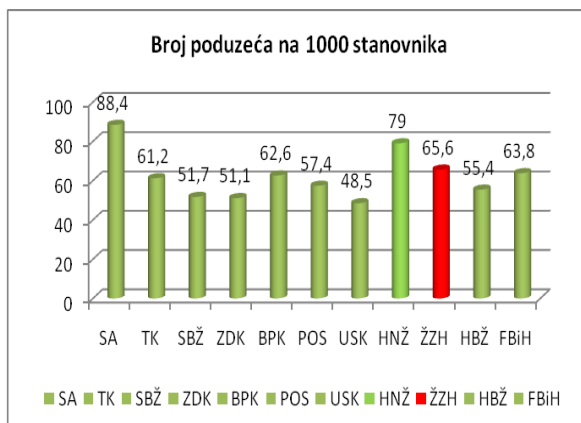

Slika 10: Dobit po djelatnostima u ŽZH u 2018. godini (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence)

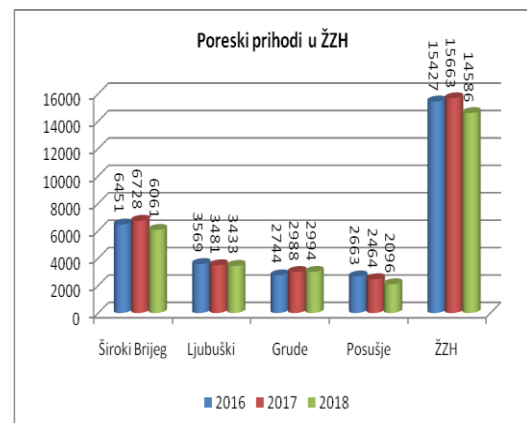

Slika 11: Izvoz po djelatnostima u ŽZH u 2018. godini (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence)

ŽZH je treća po redu u Federaciji BiH po broju poduzeća na 1000 stanovnika. U Federaciji BiH više poduzeća na 1000 stanovnika ima Sarajevska županija i Hercegovačko-neretvanska županija.

Slika 12: Broj poduzeća na 1000 stanovnika po županijama (Izvor:FZS)

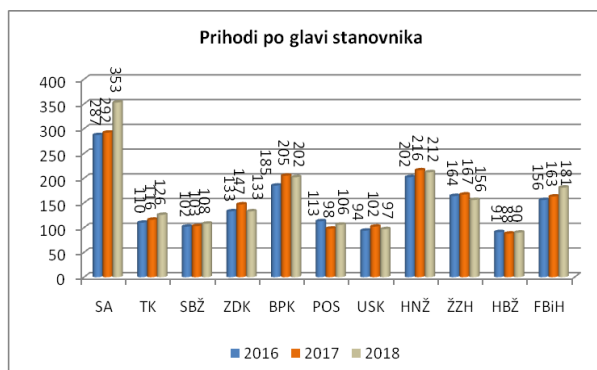

Slika 13: Poreski prihodi u ŽZH (Izvor:FZS)

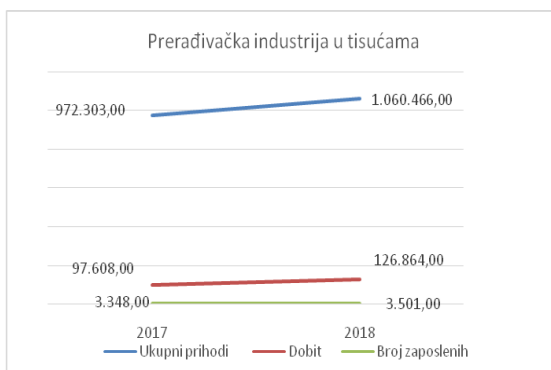
U analizi poreznih prihoda u posljednje tri godine vidljivo je da ŽZH bilježi trend rasta poreznih prihoda, kao i sve jedinice lokalne samouprave u ŽZH. U usporedbi prihoda po glavi stanovnika po županijama ŽZH je u 2018. godini bila na četvrtom mjestu. Više prihoda po glavi stanovnika u

Izvješće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

2018. godini imale su Sarajevska županija, Hercegovačko-neretvanska županija i Bosansko-podrinjska županija.

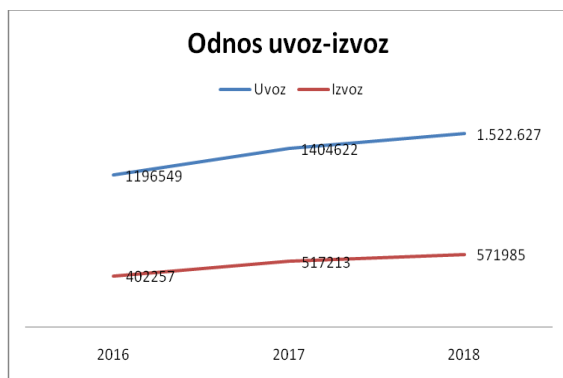
Slika 14: Prihodi po glavi stanovnika po županijama (Izvor: FZS)

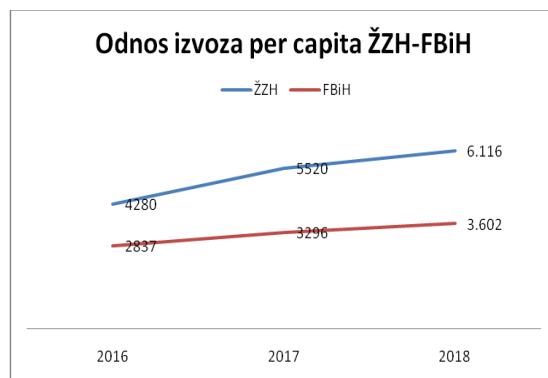
Slika 15: Prerađivačka industrija u ŽZH (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence)

Prerađivačka industrija u ŽZH se nalazi na drugom mjestu najzastupljenijih djelatnosti. U razdoblju od 2017. do 2018. godine prerađivačka industrija bilježi porast poslovnih prihoda, neto dobiti i zaposlenih, dok je broj subjekata koji su predali završne račune u padu. U 2017. godini bila su 223 subjekta, a u 2018. godini 214 subjekta, što je pad za 4,04%. Poslovni prihodi su se povećali za 8,32%, a neto dobit za 23,07%. Broj zaposlenih je u promatrane dvije godine porastao za 4,38%.

Kada promatramo odnos uvoza i izvoza u ŽZH u promatranom razdoblju možemo vidjeti kako je trend rasta uvoza nešto veći u 2018. godini u odnosu na trend rasta izvoza. Izvoz je u razdoblju od 2016. do 2018. godine rastao, tako da je u 2018. godini porastao za 9,58% u odnosu na prethodnu godinu. U 2018. godini vrijednost izvoza u ŽZH iznosila je preko 550 milijuna KM, što je za oko 50 milijuna KM više nego u polaznoj promatranoj godini. Izvoz po glavi stanovnika u ŽZH ima trend rasta od 2016. godine i veći je u odnosu na izvoz po glavi stanovnika u Federaciji BiH.

Slika 16: Odnos uvoza i izvoza u ŽZH (Izvor: FZS)

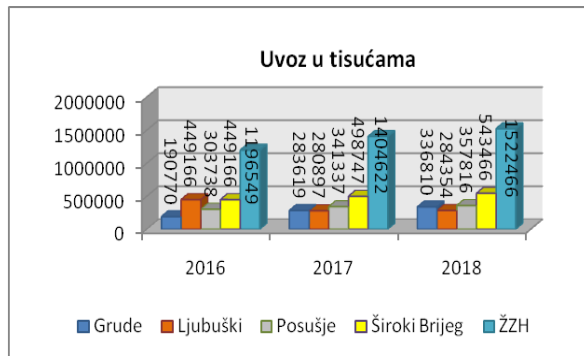
Slika 17: Odnos izvoza po glavi stanovnika između ŽZH i FBiH (Izvor: FZS)

Promatrajući pojedinačno općine i gradove u promatranom razdoblju, može se vidjeti da Općina Grude bilježi najveći porast uvoza i to za 15,8%, slijedi Grad Široki Brijeg s povećanjem uvoza za 8,23%, te Općina Posušje s 4,61%. Najmanji porast uvoza zabilježio je Grad Ljubuški za 1,22%.

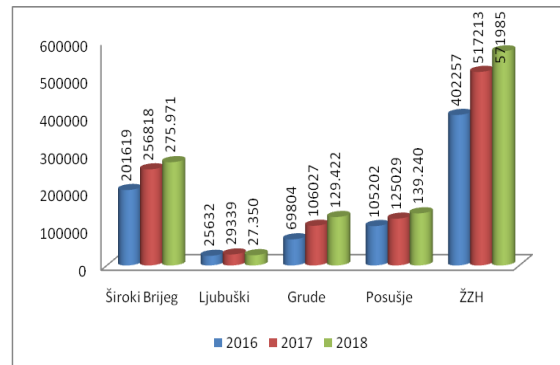
Izvoz je u razdoblju od 2016. do 2018. godine bio u porastu na području ŽZH u svim općinama i gradovima, osim Grada Ljubuškog gdje je došlo do blagog pada izvoza, za 6,78%.

Izvješće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

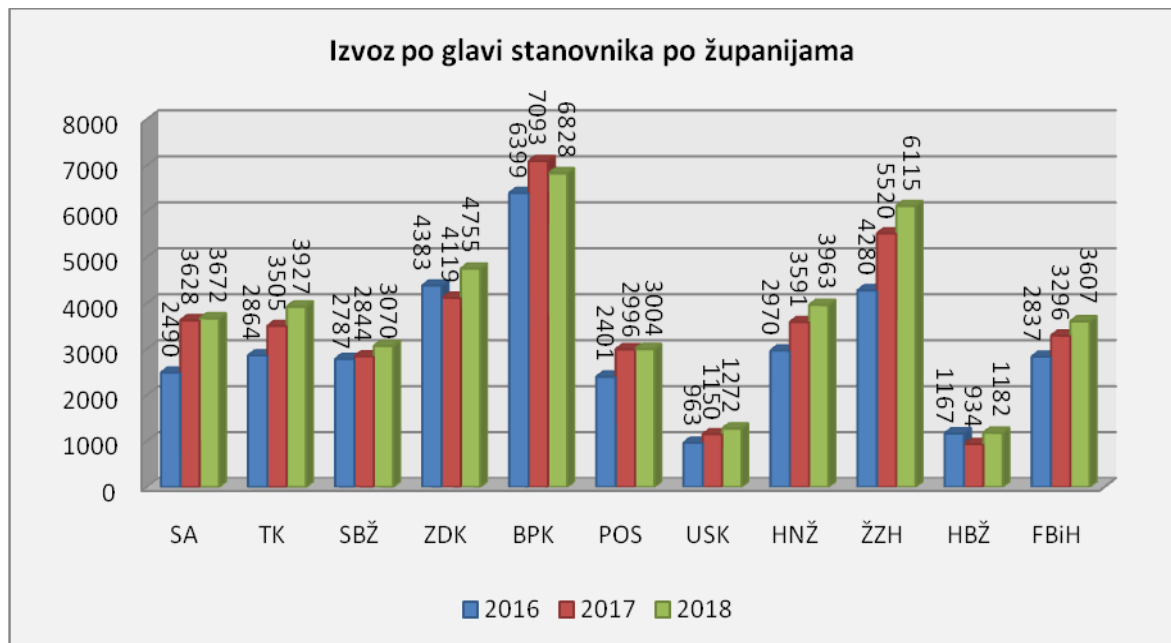

Slika 18: Uvoz u ŽZH u tisućama (Izvor: FZS)

Slika 19: Izvoz iz ŽZH u tisućama (Izvor: FZS)

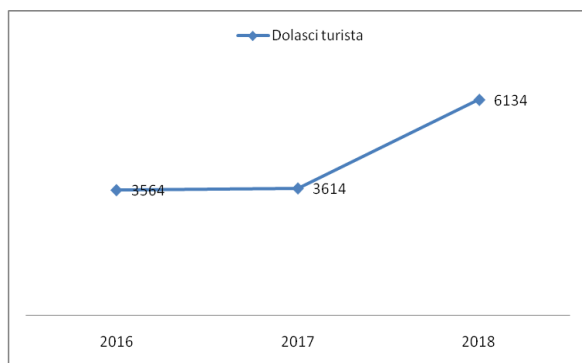
Ako usporedimo izvoz po glavi stanovnika s ostalim županijama i Federacijom BiH, ŽZH se u 2018. godini nalazi na drugom mjestu odmah iza Bosansko-podrinjske županije koja je imala veći izvoz po glavi stanovnika. Prosječan izvoz po glavi stanovnika u Federaciji BiH iznosi 3.607, što znači da je u ŽZH izvoz po glavi stanovnika veći od prosjeka za 41,1%.

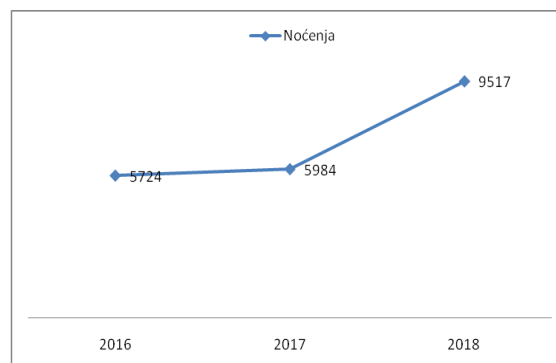
Slika 20 : Izvoz po glavi stanovnika po županijama (Izvor: FZS)

U segmentu turizma ŽZH je u prve dvije godine promatranog razdoblja zabilježila pozitivan trend po podacima dolazaka i noćenja turista, te nakon 2017. godine odnosno u 2018. godine dolazi do osjetnog povećanja broja noćenja za 41,09%. Dužina registriranog boravka turista u ŽZH iznosi oko 1,5 dana.

Izvješće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

Slika 21: Dolasci turista u ŽZH (Izvor: FZS)

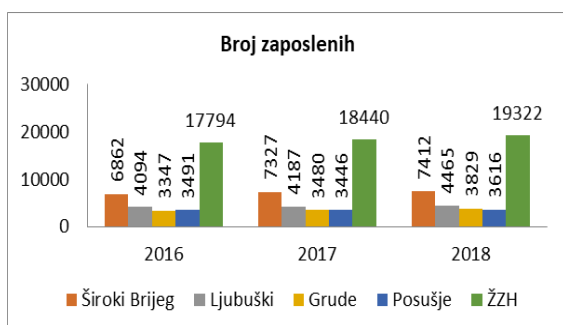
Slika 22: Noćenja turista (Izvor: FZS)

2.3. Društveni pokazatelji

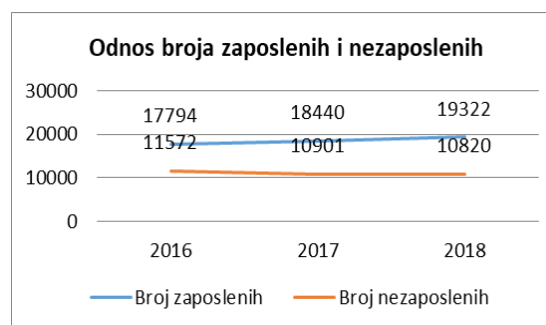
U dijelu društvenih pokazatelja promatrani su podaci vezani za tržište rada, školstvo, zdravstvo, socijalu i sigurnost.

Zaposlenost i nezaposlenost

Broj zaposlenih je u ŽZH kroz sve promatrane godine u porastu. Na razini ŽZH od 2016. do 2018. godine došlo je do povećanja broja zaposlenih za 1528 odnosno broj zaposlenih se sa 17.794 povećao na 19 322. U isto vrijeme, broj evidentiranih nezaposlenih osoba je u 2018. godini u odnosu na 2016. godinu manji za 752 osobe. Najveći rast zaposlenih u 2018. godini u odnosu na 2016. godinu bilježi Grad Široki Brijeg, i to 550 osoba kroz tri promatrane godine, slijedi Općina Grude s 482 osobe te Grad Ljubuški sa 371 osobom, a potom Općina Posušje sa 125 osoba.

Slika 23: Broj zaposlenih u ŽZH (Izvor: FZS)

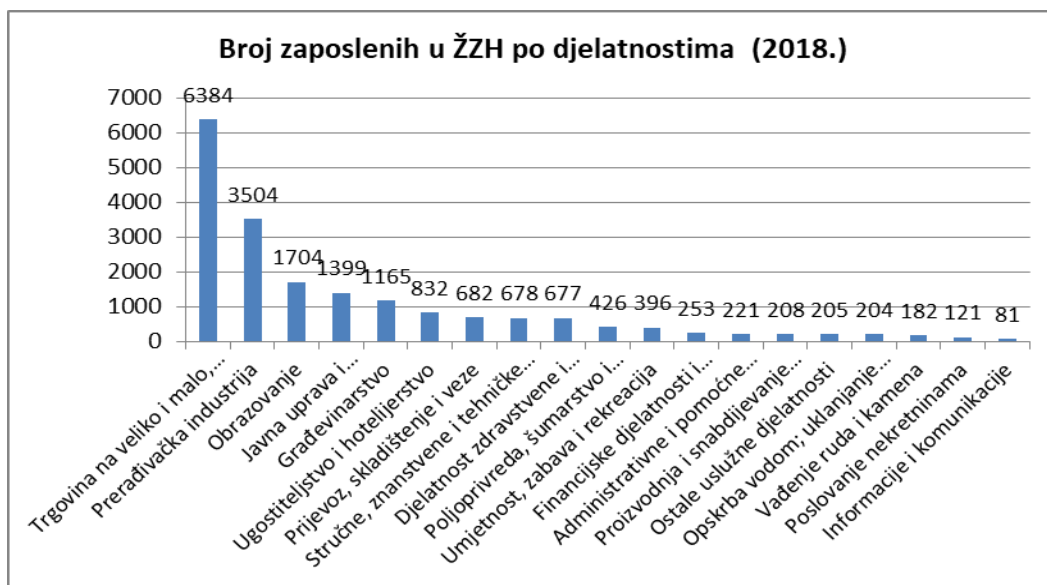

Slika 24: Odnos broja zaposlenih i nezaposlenih (Izvor: FZS)

Broj zaposlenih u poslovnim subjektima koji su predali završna financijska izvješća za 2018. godinu je 15.459 (Izvor: Bisnode Portfolio Intelligence). Broj zaposlenih u ovoj promatranoj skupini također bilježi rast u promatrane 3 godine. Naime, u 2016. godini je bilo 14.199 zaposlenih, dok je u 2018. godini broj zaposlenih 15.459, što je više za 1.260 zaposlenih ili porast za 8,8 %.

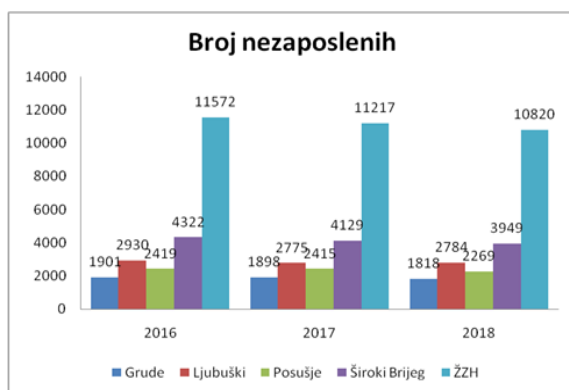
Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku koji se odnose na strukturu ukupnog broja zaposlenih po djelatnostima, najveći broj zaposlenih je u sektoru trgovine (6384), potom u prerađivačkoj industriji (3504). Na trećem mjestu je stručno, znanstveno i tehnička djelatnost (1704), dok je javna uprava na četvrtom mjestu s (1399) zaposlenih (ovo uključuje javnu upravu, obranu, obvezno socijalno osiguranje). U djelatnosti građevinarstva zaposleno je 1165 djelatnika.

Izvješće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

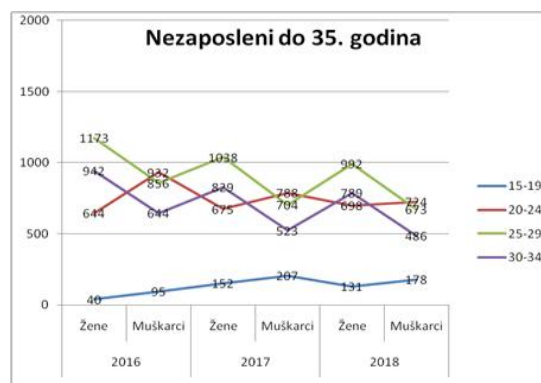

Slika 25: Broj zaposlenih u ŽZH po djelatnostima u 2018. godini (Izvor: FZS)

Broj nezaposlenih u ŽZH u 2018. godini iznosi 10.820. U odnosu na početnu promatranu godinu kada je iznosio 11.572, broj nezaposlenih je pao za 6,5%. Kada promatramo strukturu nezaposlenih u ŽZH prema starosti, iz analize možemo vidjeti da do kraja 2018. godine gotovo polovicu nezaposlenih čine osobe do 35 godina starosti i to njih 4.617 odnosno 43,17%. Najveću nezaposlenost do 35 godina starosti čine žene od 25 do 29 godina. Primjetno je povećanje udjela osoba do 29 godina starosti uz istodobno zadržavanje visokog udjela starijih dobni skupina u ukupnoj nezaposlenosti. U strukturi nezaposlenosti prema spolu u ŽZH je kroz sve tri promatrane godine bilo više nezaposlenih žena nego muškaraca. Ovaj trend je prisutan u svim općinama i gradovima.

Slika 26: Broj nezaposlenih u 2018. (Izvor: FZS)

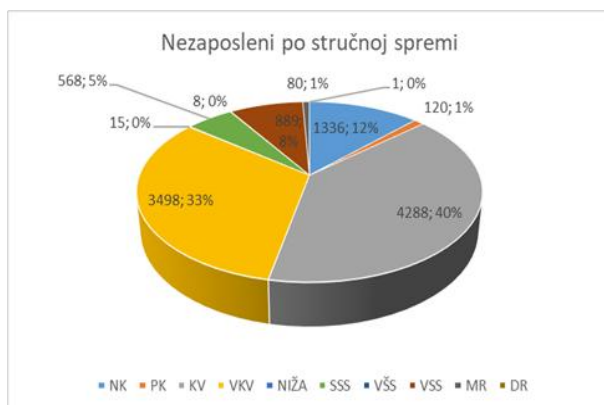

Slika 27: Struktura nezaposlenih po starosti (Izvor: Služba za zapošljavanje ŽZH)

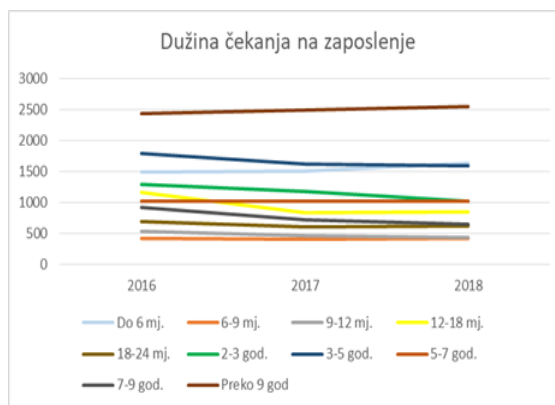
Prema kvalifikacijskoj strukturi najveći udio u ukupnoj nezaposlenosti imaju kvalificirani radnici odnosno osobe sa završenom srednjom školom do 3 godine, i to u iznosu od 40% te osobe sa završenom srednjom školom u trajanju od 4 godine čiji udio iznosi 33%.

U ukupnoj nezaposlenosti dominiraju dugotrajno nezaposlene osobe, a to su one osobe koje traže posao godinu ili više dana. Njihov udio u ukupnoj nezaposlenosti tijekom prve promatrane godine iznosio je 79%, u 2017. godini 78%, a u 2018. godini 76,74%, iz čega je evidentno da je broj strukturalno nezaposlenih osoba u padu.

Izvješće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

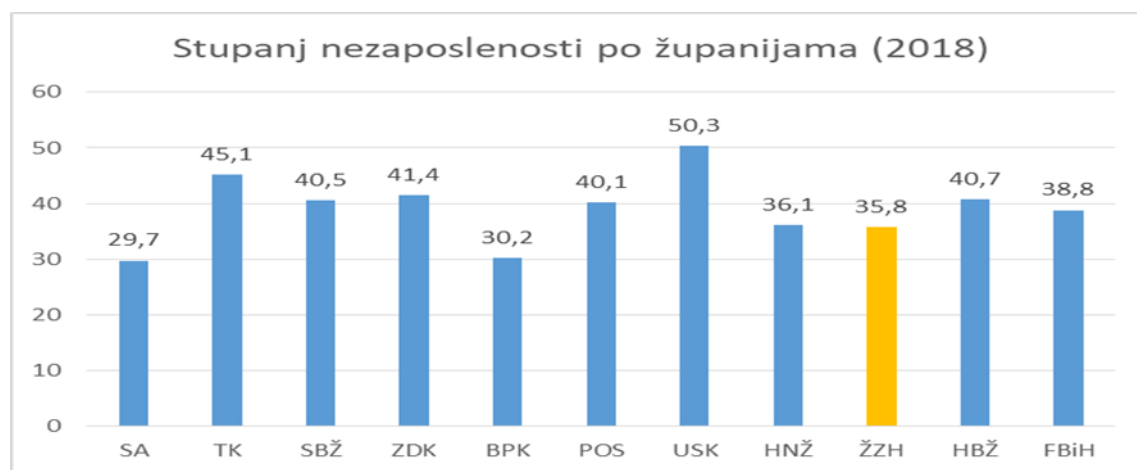

Slika 28: Struktura nezaposlenih po stručnoj spremi (Izvor: Služba za zapošljavanje ŽZH)

Slika 29: Nezaposleni po dužini čekanja na posao (Izvor: Služba za zapošljavanje ŽZH)

Promatrajući stopu nezaposlenosti po županijama i Federaciji BiH, ŽZH se u 2018. godini nalazi na osmom mjestu, gdje nižu stopu nezaposlenosti imaju samo Bosansko-podrinjska i Sarajevska županija.

Slika 30: Stupanj nezaposlenosti po županijama (Izvor:FZS)

Prosječna plaća i umirovljenici

U ukupnoj kvaliteti života ključnu ulogu ima visina osobnog dohotka odnosno visina plaće. Prosječna neto plaća za 2018. godinu u ŽZH iznosila je 796,00 KM, što je povećanje za 4,65% u odnosu na 2016. godinu. Međutim, iz donje tablice je vidljivo kako je prosječna plaća u ŽZH još uvijek niska te je niža od prosječne plaće u Federaciji BiH. Naime, prosječna plaća u Federaciji BiH u 2018. godini iznosila je 889,00 KM.

PROSJEČNA NETO PLAĆA U KM			
	2016. godina	2017. godina	2018. godina
Općina Grude	837,00 KM	925,00 KM	937,00 KM
Grad Ljubuški	861,00 KM	836,00 KM	844,00 KM
Općina Posušje	656,00 KM	671,00 KM	705,00 KM
Grad Široki Brijeg	717,00 KM	754,00 KM	749,00 KM
ŽZH	759,00 KM	789,00 KM	796,00 KM
FBiH	839,00 KM	860,00 KM	889,00 KM

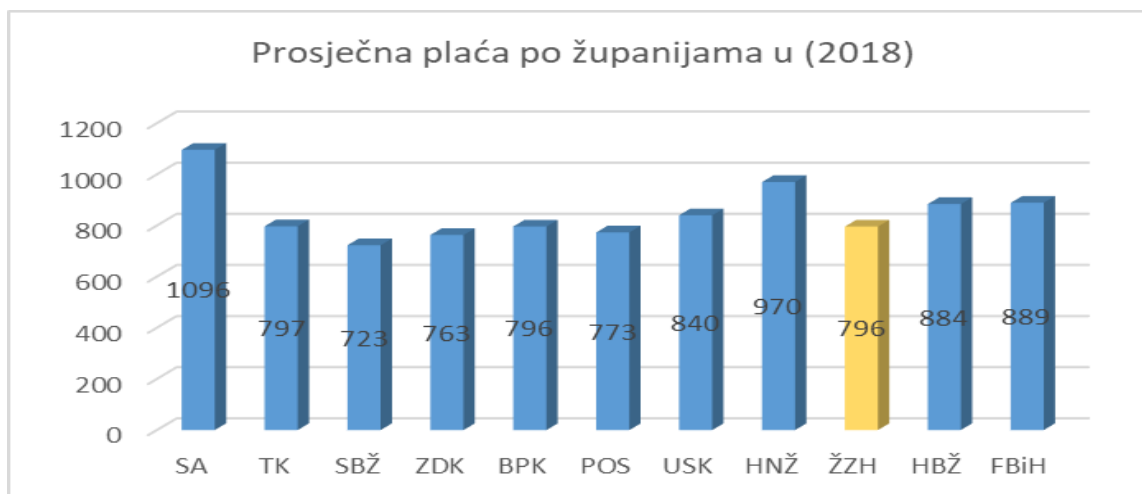
Tabela 3: Visina prosječne neto plaće (Izvor: FZS)

Iznos prosječne neto plaće u 2018. godini najveći je u Općini Grude s 937,00 KM, zatim u Gradu Ljubuškom s 844,00 KM, slijedi Grad Široki Brijeg sa 749,00 KM, dok je najniža prosječna neto

Izvešće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

plaća u 2018. godini bila u Općini Posušje sa 705,00 KM. Kada promatramo trend od 2016. do 2018. godine, možemo vidjeti kako je u Općini Grude zabilježen rast za oko 10% u odnosu na početnu 2016. godinu kada je prosječna plaća iznosila 837,00 KM. Grad Ljubuški u promatranom razdoblju bilježi pad prosječne neto plaće. U razdoblju od 2016. do 2018. godine prosječna neto plaća je manja za oko 2 % te je 2018. godine iznosila 844,00 KM. Prosječna plaća u Općini Posušje je 2016. godine iznosila 656,00 KM, a 2018. godine 705,00 KM, što je povećanje za oko 6,96%. U Gradu Široki Brijeg prosječna neto plaća je iznosila 717,00 KM na početku promatranog razdoblja, te 749,00 KM na kraju promatranog razdoblja, što je povećanje za oko 4,28%.

U usporedbi prosječne plaće ŽZH s prosječnim plaćama ostalih županija i Federaciji BiH, ŽZH se nalazi na šestom mjestu. Veću prosječnu plaću imaju Sarajevska županija, Unsko-sanska županija, Hercegovačko-neretvanska županija, Hercegbosanska županija i Federacija BiH. Kada usporedimo prosječnu plaću Federacije BiH koja iznosi 889,00 KM s prosječnom plaćom ŽZH, plaća u ŽZH je manja za 10,47%.

Slika 31: Prosječna plaća po županijama (Izvor:FZS)

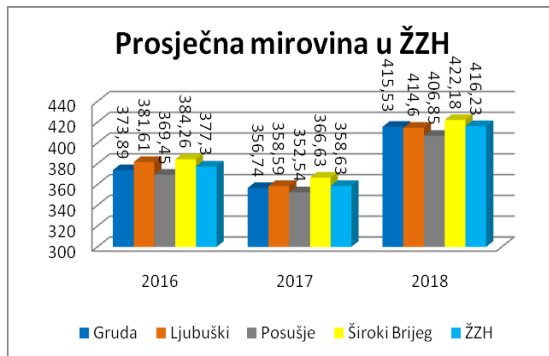
Broj umirovljenika u promatrane tri godine je također u porastu. U odnosu između broja zaposlenih i umirovljenika u razdoblju od 2016. do 2017. godine dolazi do negativnog trenda, dok u razdoblju od 2017. do 2018. godine dolazi do pozitivnog trenda. Najveći broj zaposlenih na jednog umirovljenika je u Općini Posušje, potom u Općini Grude, a najmanje u Gradu Ljubuškom.

BROJ UMIROVLJENIKA			
	2016. godina	2017. godina	2018. godina
ŽZH	11.214	11.333	11.415
FBiH	345.629	346.538	348.434

Tabela 4: Broj umirovljenika (Izvor: FZS)

Prosječna mirovina u ŽZH za 2018. godinu je iznosila 416,23 KM, što je za oko 9,36% više nego u početnoj promatranoj 2016. godini. Najviši iznos isplaćene mirovine kroz sve tri promatrane godine je bio u Gradu Široki Brijeg, potom u Općini Grude. Najmanji iznos prosječne mirovine bilježi Općina Posušje.

Izvješće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

Slika 32: Visina prosječne mirovine (Izvor: FZS)

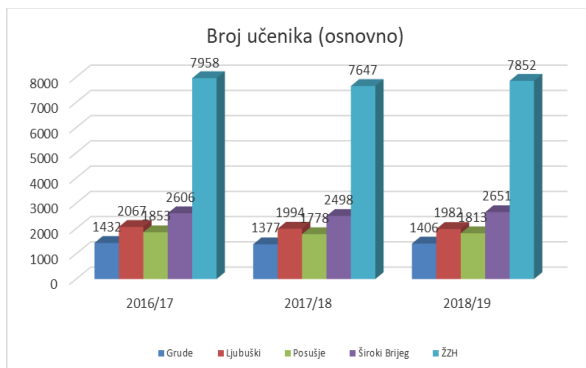

Slika 33: Broj zaposlenih na 1 umirovljenika (Izvor: FZS)

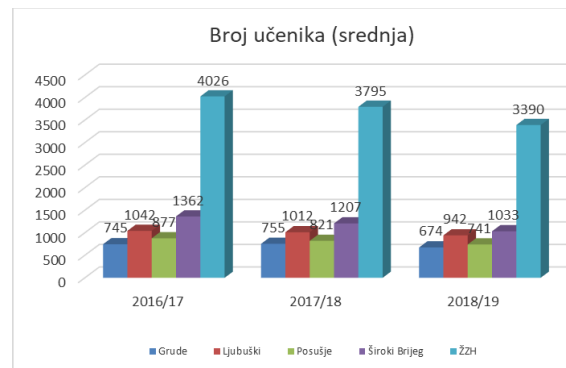
Kada napravimo usporedbu broja zaposlenih na jednog umirovljenika na razini ŽZH i Federacije BiH, možemo vidjeti da je broj zaposlenih na jednog umirovljenika veći u ŽZH nego na razini Federacije BiH. Broj zaposlenih na jednog umirovljenika u ŽZH je 1,69 dok je u Federaciji BiH taj odnos 1,35.

Obrazovanje

Promatrajući pokazatelje osnovnoškolskog obrazovanja možemo vidjeti kako je broj učenika u blagom porastu. U ŽZH je u školskoj godini 2018/19 u odnosu na školsku 2016/17 godinu u osnovnu školu upisano 106 učenika manje ili 1,34% manje. Najveći pad broja upisanih učenika u osnovnu školu u 2018/19 godini u odnosu na 2016/17 zabilježen je u Gradu Ljubuški i to za 85 učenika ili 4,12%, a blagi pad je zabilježen u Općini Grude i to za 26 manje upisanih učenika, što je 1,82% manje upisanih učenika. U Gradu Široki Brijeg je u istom razdoblju zabilježen blagi porast od 45 učenika više ili 1,7% više, dok je u Općini Posušje upisano manje 40 učenika ili 2,16%.

Slika 34: Broj upisanih učenika u osnovnu školu (Izvor: Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH)

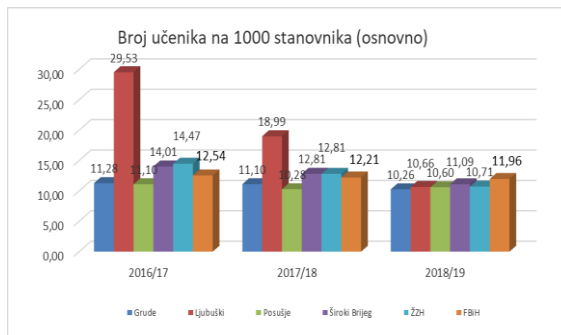
Slika 35: Broj upisanih učenika u srednju školu (Izvor: Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH)

Kao i kod osnovnoškolskog obrazovanja, u srednjim školama u ŽZH kroz promatrano razdoblje vidljivo je smanjenje broja učenika. U ŽZH je u 2018/19 školskoj godini u odnosu na školsku 2016/17 godinu u srednju školu upisano 636 učenika manje, što je 15,8% manje upisanih učenika. Najveći pad broja upisanih učenika u srednju školu u 2018/19 u odnosu na 2016/17 je zabilježen u Gradu Široki Brijeg i to za 329 učenika ili 24,16%, a najmanji pad je zabilježen u Općini Grude i to 71 manje upisanih učenika ili 9,54%. U Gradu Ljubuški je u istom razdoblju upisano 100 učenika manje ili 9,6%, dok je u Općini Posušje upisano 136 učenika manje ili 15,51%.

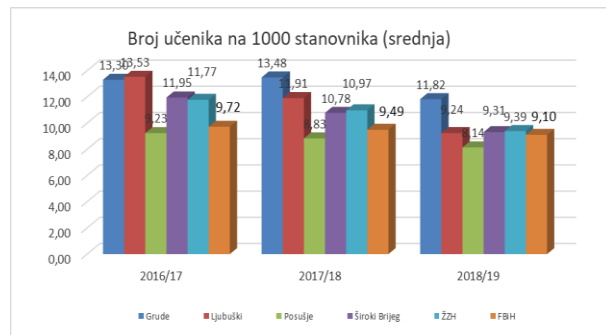
Kada promatramo broj učenika osnovnih škola na 1000 stanovnika, najveći negativni trend zabilježen je u Gradu Ljubuški. Međutim, sve općine i gradovi bilježe negativan trend. Kod srednjoškolskog obrazovanja najveći negativni trend broja učenika na 1000 stanovnika ima Grad

Izvješće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

Ljubuški. U općinama Grude i Posušje, te Gradu Širokom Brijegu također je zabilježen negativan trend kod sve tri promatrane godine.

Slika 36: Broj učenika na 1000 stanovnika – osnovno (Izvor: FZZPR)

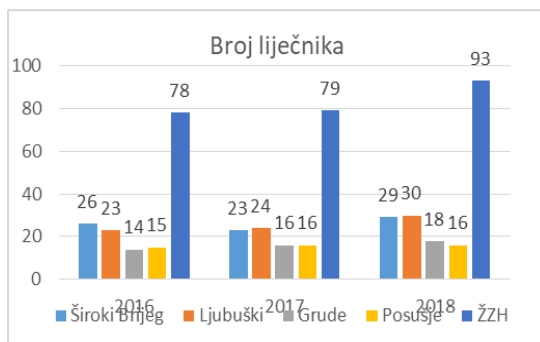

Slika 37: Broj učenika na 1000 stanovnika – srednje (Izvor: FZZPR)

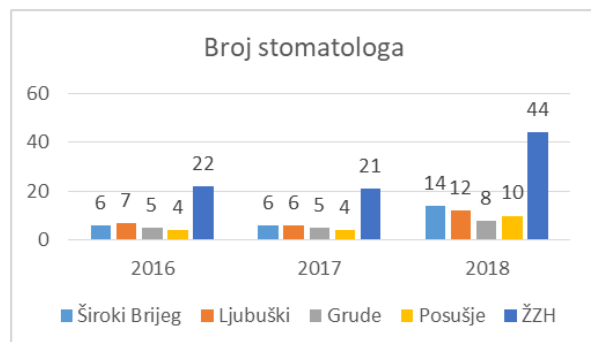
Iz pregleda podataka vidljivo je kako je broj učenika osnovnog obrazovanja na 1000 stanovnika u ŽZH manji nego na razini Federacije BiH, dok je broj učenika srednjeg obrazovanja na 1000 stanovnika veći u ŽZH nego na razini Federacije BiH.

Zdravstvena i socijalna zaštita

Broj liječnika i stomatologa u ŽZH kroz promatrane tri godine ima pozitivan trend. U prvoj i drugoj godini promatranog razdoblja najveći broj liječnika je bio u Gradu Široki Brijeg, dok je u zadnjoj promatranoj godini najveći broj liječnika zabilježio Grad Ljubuški. Što se tiče broja stomatologa, općine Grude i Posušje su kroz prve dvije godine promatranog razdoblja imale isti broj, dok u svim općinama i gradovima u zadnjoj promatranoj godini dolazi do povećanja broja stomatologa.

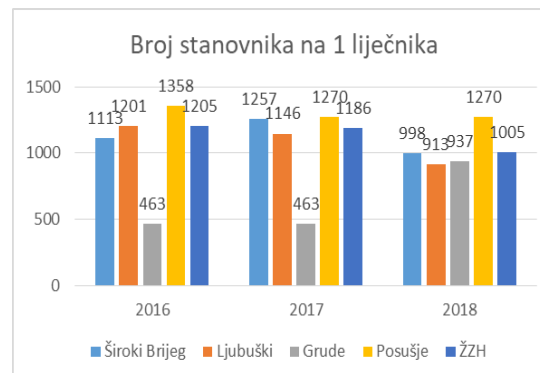

Slika 38: Broj liječnika (Izvor: FZS)

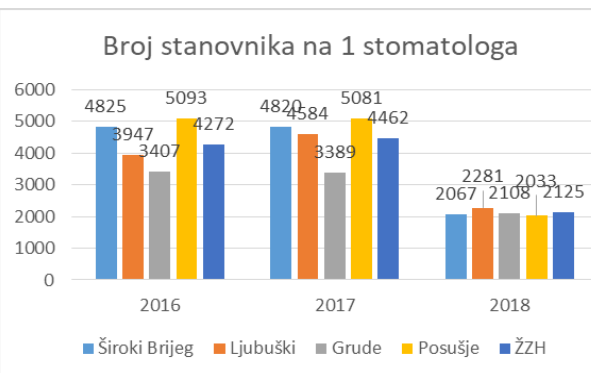

Slika 39: Broj stomatologa (Izvor: FZS)

Najveći broj stanovnika na jednog liječnika je u Općini Posušje, a najmanji u Gradu Ljubuškom, a broj stomatologa na jednog stanovnika je najveći u Gradu Ljubuški, a najmanji u Općini Posušje.

Slika 40: Broj stanovnika na 1 liječnika (Izvor: FZS):

Slika 41: Broj stanovnika na 1 stomatologa (Izvor: FZS)

Izveštće o razvoju Źupanije Zapadnohercegovačke za 2018.

Kada promatramo odnos broja stanovnika na jednog liječnika i na jednog stomatologa u ŹZH u odnosu na Federaciju BiH možemo vidjeti kako je taj odnos puno povoljniji na razini Federacije BiH nego na razini ŹZH. Ovo je ponajviše iz razloga što su stanovnici u ŹZH najviše upućeni na kliničko-bolnički centar u Mostaru koji je u HNŹ-u.

Iz trenutnih podataka Zavoda za zdravstveno osiguranje proizlazi da je 100% stanovništva u odnosu na ukupan broj stanovnika u Źupaniji Zapadnohercegovačkoj obuhvaćeno zdravstvenim osiguranjem.

Broj korisnika stalne novčane pomoći je u padu kroz promatrano razdoblje. Od 2016. do 2018. godine broj korisnika stalne novčane pomoći se smanjio za 69 korisnika, a sredstva koja se izdvajaju za tu kategoriju također imaju pozitivan trend. U 2018. godini izdvaja se 74.110,00 KM više nego u početnoj promatranoj godini. Broj korisnika jednokratne novčane pomoći je u porastu i u 2018. godini broji isti broj korisnika kao u početnoj promatranoj godini. U 2018. godini izdvajalo se 450,00 KM više za ovu kategoriju nego u 2016. godini.

SOCIJALNA POMOĆ						
Kategorija	2016		2017		2018	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Stalna novčana pomoć	611	623.260,00	571	581.127,00	542	697.370,00
Jednokratna novčana pomoć	151	25.000,00	166	28.950,00	151	25.450,00

Tabela 5: Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŹZH)

Za kategoriju "Novčana naknada za pomoć i njegu od druge osobe" izdvajana su sredstva u sve tri godine promatranog razdoblja.

POSEBNA PRAVA IZ OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE						
KATEGORIJE	2016		2017		2018	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Novčana naknada za pomoć i njegu od druge osobe	898	181.104,00	905	182.612,60	914	183.518,20
Osposobljavanje za život i rad	82	119.400,00	88	120.360,00	93	143.280,00
Smještaj u drugu obitelj ili u ustanovu socijalne zaštite	24	104.300,00	24	104.300,00	23	126.105,00
Novčana pomoć za pogrebne usluge za korisnike socijale	36	5.400,00	28	4.200,00	18	2.700,00

Tabela 6: Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŹZH)

Kod porodiljnih naknada samo je u kategoriji "Pomoć majci koja nije u radnom odnosu" zabilježen porast broja korisnika i novčanih izdvajanja. U 2017. godini broj korisnika je bio veći za 272, a novčana izdvajanja za tu kategoriju su veća za 35.100,00 KM.

Izvešće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

PORODILJNE NAKNADE						
Kategorije	2016		2017		2018	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Naknada umjesto plaće zaposlenoj majci	202	1.225.746,16	177	785.168,63	191	851.568,28
Pomoć majci koja nije u radnom odnosu	407	248.800,00	404	290.500,00	433	532.500,00
Jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta	670	285.700,00	709	293.900,00	756	315.000,00

Tabela 7: Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

Broj korisnika u kategoriji "Subvencija smještaja u ustanove predškolskog odgoja" je u porastu kroz promatrano razdoblje, i to broj korisnika se povećao za 161, a iznos koji se izdvaja za tu kategoriju. Također se povećao i u 2018. godini, a je viši za 168.955,37 KM. Broj korisnika školarina i stipendija je u porastu i u 2018. godini je 37 korisnika više, a iznos koji se izdvaja za ovu kategoriju u 2018. godini je veći za 37.000,00 KM. Sredstva za ovu kategoriju izdvajaju se iz općinskih i gradskih proračuna.

SUBVENCije, ŠKOLARINE I STIPEDIJE						
Kategorije	2016		2017		2018	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Subvencije smještaja u ustanove predškolskog odgoja	327	331.124,75	424	440.998,98	488	500.080,12
Školarine i stipendije učenicima i studentima	115	115.000,00	150	150.000,00	152	152.000,00

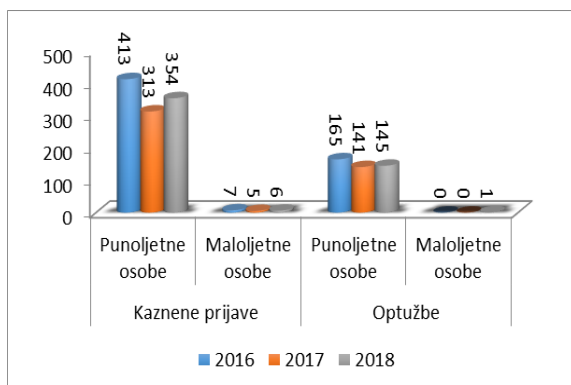
Tabela 8: Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

Za kategoriju "Civilne žrtve rata" izdvaja se 70% sredstava iz proračuna Federacije BiH i 30% iz proračuna ŽZH. Broj korisnika socijalne pomoći ove kategorije na području županije iznosi 65, a novčani iznosi koji se izdvajaju su 245.461,14 KM, od toga 171. 822,79 KM iz proračuna Federacije BiH i 73. 638,43 KM iz proračuna Županije.

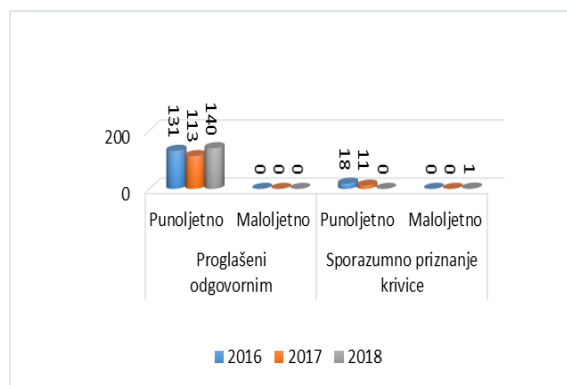
Sigurnost

U segmentu sigurnosti, u promatranom razdoblju kroz tri godine, bilježi se trend smanjenja broja kaznenih prijavi i broja optužbi koje su se smanjile za 16,6%. Međutim, na godišnjoj razini, u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu broj kaznenih prijavi i optužbi se povećao za 11,59%. Broj osoba koje su proglašene odgovornim u 2017. godini se smanjio u odnosu na prethodnu godinu za čak 13,75%, a u 2018. godini se povećao za 19,29%. Broj sporazuma o priznanju krivice se u 2017. godini smanjio za 38,89%, a u 2018. godini zabilježen je samo jedan sporazum o priznanju krivice.

Izvješće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

Slika 42: Broj kaznenih prijava i optužbi (Izvor: FZS)

Slika 43: Proglašeni odgovornim i sporazum o priznanju krivice (Izvor: FZS)

2.4. Okoliš i infrastruktura

Ovo poglavlje daje kratki pregled prometne i komunalne infrastrukture u ŽZH. Pregled je urađen na temelju prikupljenih statističkih podataka, kao i informacija dostavljenih od općina i gradova. Kao što je vidljivo iz Tabele 4., ukupna dužina regionalnih putova iznosi 148 km i najviše ih se nalazi u Općini Posušje, a najmanje u Gradu Širokom Brijegu. Magistralnih putova je ukupno 107 km a njih je najviše u Gradu Ljubuškom, a najmanje u Općini Grude.

PROMETNA INFRASTRUKTURA (u km)				
	<i>Površina u km²</i>	<i>Željezničke pruge</i>	<i>Magistralni putovi</i>	<i>Regionalni putovi</i>
<i>Općina Grude</i>	221	0	18	31
<i>Grad Ljubuški</i>	293	0	37	42
<i>Općina Posušje</i>	461	0	25	60
<i>Grad Široki Brijeg</i>	388	0	27	15
ŽZH	1.363	0	107	148
FBiH	26.110	695	2.008	2.689

Tabela 9: Prometna infrastruktura (Izvor: FZZPR)

Prema podacima dostavljenim od strane općina i gradova dužina lokalnih putova u ŽZH iznosi oko 1000 km, a najviše ih se nalazi u Gradu Ljubuškom, zatim u Općini Posušje, pa u Gradu Širokom Brijegu. Najmanje lokalnih cesta je u Općini Grude. Od ukupne dužine lokalnih cesta oko 32% ih još uvijek nije asfaltirano. Najviše lokalnih cesta koje nisu asfaltirane nalazi se u Gradu Širokom Brijegu, oko 90 km ili oko 51% od ukupne dužine lokalnih cesta.

Na temelju prikupljenih podataka od općina i gradova napravljen je pregled stanja komunalne odnosno vodovodne i kanalizacijske infrastrukture. Kada promatramo komunalnu infrastrukturu možemo vidjeti kako u ŽZH ima ukupno izgrađeno 993 km vodoopskrbnog sustava koji uključuje i primarnu i sekundarnu mrežu. Na vodoopskrbni sustav je priključeno 19.901 domaćinstvo, što čini 76% od ukupnog broja domaćinstava (prema popisu stanovništva iz 2013. godine broj domaćinstava je 25.081). Najmanji postotak domaćinstava priključenog na vodovodnu mrežu je u Gradu Širokom Brijegu sa 68% te u Općini Posušje sa 70%. Najviše je u Općini Grude s 93% pa u Gradu Ljubuški sa 79%.

Ukupna dužina izgrađene kanalizacijske mreže u ŽZH je 43,8 km, a u cijeloj županiji na mrežu je priključeno 3320 domaćinstava, što čini oko 13% ukupnog broja domaćinstava županije. Najveći postotak domaćinstava priključenih na kanalizacijsku mrežu od ukupnog broja domaćinstava zabilježen je u Gradu Ljubuški i to 28%, potom u Općini Grude s 11%, te u Gradu Široki Brijeg s 9%, dok u Posušju nije razvijen sustav kanalizacijske mreže te nema priključenog stanovništva.

3. Sustav upravljanja razvojem

U ovom poglavlju prikazano je stanje institucionalnih kapaciteta u kontekstu upravljanja razvojem s preporukama za njihovo unaprjeđenje. Kratki pregled institucionalnih kapaciteta odnosi se na županijsku i lokalnu razinu. Pod institucionalnim kapacitetima podrazumijevaju se ljudski, organizacijski i financijski kapaciteti za razvoj.

3.1. Organizacijski kapaciteti

U kontekstu uspostavljanja organizacijskih kapaciteta u ŽZH je formiran Ured Vlade Županije Zapadnohercegovačke za europske integracije (u daljnjem tekstu: Ured) koji je zadužen i za poslove upravljanja odnosno koordinacije razvoja u ŽZH. Ured je u 2018. godini imao 6 stalno zaposlenih osoba. U ostalim institucijama na županijskoj razini još uvijek nije vršena prilagodba ustroja koja bi u potpunosti odgovarala izazovima i dinamici razvojnih procesa. Na razini županije aktivnu ulogu u provedbi projekata ima Javna ustanova Razvojna agencija Županije Zapadnohercegovačke HERAG koja provodi projekte samostalno ili u partnerstvu sa ostalim institucijama.

Pored institucija Vlada ŽZH je formirala i razvojna tijela koja imaju savjetodavnu funkciju u procesu upravljanja razvojem. U 2018. godini u ŽZH su formirana sljedeća tijela:

- Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u ŽZH
- Županijski razvojni odbor
- Odbor za razvoj turizma u ŽZH
- Odbor za ruralni razvoj u ŽZH

Lokalna samouprava odnosno općine i gradovi dijelom su prilagodile svoje ustrojbene strukture na način da su formirale tijela za upravljanje razvojem (JURA) ili su formirale razvojne timove koje vrše poslove koordinacije razvojnih aktivnosti. Međutim, još uvijek ta tijela i timovi nisu u potpunosti popunjeni ili formalizirani. Također, jedinice lokalne samouprave (Široki Brijeg, Ljubuški i Posušje) imaju važeće Integrirane strategije lokalnog razvoja, osim Općine Grude koja je još uvijek u procesu izrade strategije.

3.2. Ljudski kapaciteti

Ljudski kapaciteti u kontekstu razvoja i razvojnih procesa su još uvijek nedostatni. Ovo je posebno izraženo na razini županije gdje ne postoji dovoljan broj ljudi koji se na izravan način može uključiti u razvojne procese, kao što su strateško planiranje, priprema i provedba projekata te programiranje. Veliki je nedostatak nepoznavanje engleskog jezika koji je u većini slučajeva radni jezik kada se radi na pripremi razvojnih projekata iz EU ili drugih bilateralnih programa. Također, važno je naglasiti činjenicu da je u kontekstu izgradnje ljudskih kapaciteta za razvojne procese odnosno pripremu i provedbu projekata postojeća visina plaća državnih službenika, odnosno nemogućnost stimuliranja ljudi koji su zaduženi za pripremu ili provedbu projekata, vrlo ograničavajući čimbenik. Potrebno je pronaći način kako stimulirati ljude koji su izravno uključeni u pripremu i provedbu projekata Europske unije, u skladu s primjerima dobre prakse. Pokrenuta je organizacija niza aktivnosti u 2018. godini, koje za cilj imaju ojačati i izgraditi institucionalne i ljudske kapacitete u ŽZH, te su uključivale 2 seta obuka za upravljanje projektima; uspostavljanje sustava informiranja o EU fondovima koji uključuje info dane, web stranicu i profile na društvenim mrežama; obučavanje i pripremanje preko 60 ljudi za EU projekte iz ŽZH; izrada 4 projektne aplikacije na CBC programe uz potporu Ureda.

3.3. Financijski kapaciteti

Financijska sredstva za predfinanciranje, kao i za sufinanciranje projekata predstavljaju velik problem i izazov. Novi programi i projekti zahtijevaju da se projektne aktivnosti samostalno financiraju te se nakon izvještaja i opravdanih sredstava vrši refundiranje utrošenih i opravdanih sredstava. Ovakav pristup zahtijeva da se općine, gradovi ili županijske institucije zadužuju kod banaka kako bi osigurale potrebna sredstva za provedbu projekata.

Evidentno je da se moraju razviti mehanizmi sufinanciranja projekata odnosno određene sheme kroz koje će se organizacijama i institucijama olakšati priprema i financiranje projekata. Naime, u BiH za sada ne postoji niti jedan financijski mehanizam koji podržava financijsku provedbu projekata financiranih iz EU fondova.

Također, javlja se potreba za uspostavom određenog financijskog instrumenta na razini županije kroz koji bi se moglo upravljati razvojnim procesima i stimulirati razvojne projekte. Ovo je prije svega potrebno poradi poticanja razvoja poduzetništva mladih, ruralnog razvoja i poljoprivrede, turizma, kao i istraživanja i razvoja.

Iz prethodnih analiza, također, proizlazi potreba za intenzivnijim i konkretnijim obukama i edukacijama ljudi u ŽZH s posebnim naglaskom na mlade, kako bi se proširio krug ljudi koji se mogu uključiti u razvojne procese, bilo kroz institucije ili kroz privatni i nevladin sektor. Jedan od glavnih izazova je svakako i nedostatak potrebne dokumentacije (studije, planovi, projektna dokumentacija) na temelju koje se mogu raditi planovi i pripremati projekti. Stoga je potrebno u budućnosti usmjeriti pažnju na izradu potrebnih dokumenata, planova i studija na temelju kojih će se u perspektivi povlačiti veća sredstva iz EU fondova. Bez odgovarajućih organizacijskih, ljudskih i financijskih kapaciteta, kao i bez odgovarajuće podloge u spremnoj dokumentaciji neće biti moguće povući ozbiljnija sredstva za financiranje projekata u županiji.

4. Pregled provedbe Strategije razvitka ŽZH za 2018. godinu

Strategija razvitka ŽZH usvojena je 2013. godine i ŽZH je bila prva županija u Federaciji BiH koja je izradila Strategiju razvitka sukladno Metodologiji za integrirano planiranje lokalnog razvoja ili MIPRO metodologiji. Sastavni dio procesa provedbe Strategije je i praćenje njene provedbe. Struktura i sadržaj pregleda provedbe Strategije preporučeni su Smjernicama za izvještavanje i planiranje koji su izrađeni uz potporu UNDP ILDP projekta u 2017. godini, kao zajedničkog projekta Vlade Švicarske i UNDP-a BiH, a u sklopu pružanja tehničke pomoći županijama u procesu strateškog planiranja i upravljanja razvojem. Nositelj izrade pregleda provedbe Strategije je Ured Vlade Županije Zapadnohercegovačke za europske integracije, a izrada pregleda pokrenuta je slanjem obrazaca sudionicima Razvojnog foruma koji je održan krajem 2017. godine, a koji je uključivao predstavnike svih institucija iz ŽZH.

Pored toga, u 2017. godini izvršena je srednjoročna evaluacija Strategije razvitka ŽZH 2014-2020 u okviru projekta ILDP koji provodi UNDP BiH. Na temelju evaluacije date su preporuke za nastavak provedbe i izvještavanje, kao i preporuke za sljedeći ciklus planiranja.

4.1. Struktura Strategije razvitka ŽZH

Strategija ima 3 strateška cilja i 15 prioritetnih ciljeva u okviru kojih se predviđene 42 razvojne mjere. Pregled Strateških i prioritetnih ciljeva prikazan je u Tabeli 5.

STRATEŠKI CILJEVI	PRIORITENI CILJEVI
Strateški cilj 1: Ekonomski jaka županija	1.1. Konkurentno, malo i srednje poduzetništvo
	1.2. Povoljna ulagačka klima u županiji
	1.3. Organizirani za osvajanje novih tržišta
	1.4. Stvoreni prepoznatljivi proizvodi
	1.5. Iskorištenje postojećih potencijala
Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija	2.1. Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe
	2.2. Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada
	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe
	2.4. Održana kulturna tradicija i športsko/rekreativna uključenost
	2.5. Spriječena ovisnost
	2.6. Povećan natalitet
Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija	3.1. Usuglašeni pravni propisi
	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš
	3.3. Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata
	3.4. Smanjena korupcija

Tabela 10: Pregled strateških i prioritetnih ciljeva

4.2. Kratki sažetak Akcijskog plana 2018-2020.

U cilju operacionalizacije strategije razvitka izrađuju se trogodišnji operativni planovi koji se rade po modelu 1+2 i u kojima se identificiraju projekti koji će se provoditi u sljedećem trogodišnjem razdoblju. S obzirom da je Strategija razvitka ŽZH bila prva strategija koja je izrađena i usvojena u Federaciji BiH, utoliko se i na temelju nje razvijao cjelokupan proces strateškog planiranja u ostalim županijama. Tako su i operativni planovi doživljavali svoju evoluciju. S obzirom da je u

Izvešće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

2017. godini planirana srednjoročna evaluacija provedbe Strategije, te su kroz projekt ILDP razrađivane smjernice za operativno planiranje i izvještavanje, tako je i Akcijski plan 2017-2019 bio prijelazno rješenje koje je služilo kao input za sljedeći ciklus planiranja, nakon čega se krajem 2018. godine pristupilo izradi Revidiranog Akcijskog plana 2018.-2020. U prethodnom razdoblju provedbe strategije izrađena su dva operativna plana:

1. Trogodišnji Operativni plan 2014.-2016.
2. Trogodišnji Operativni plan 2017.-2019.

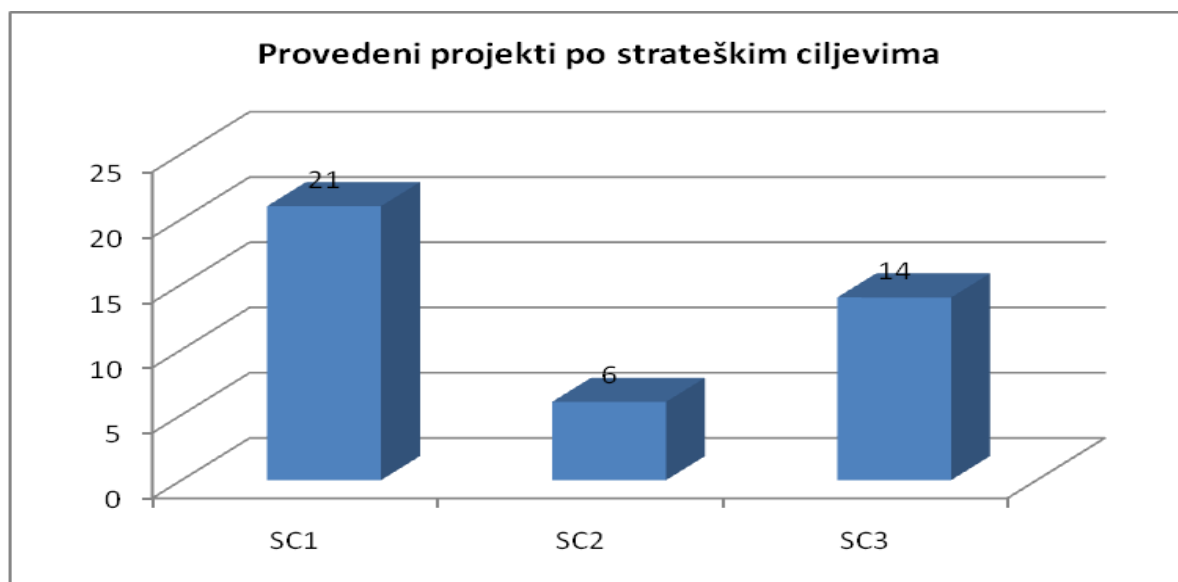
Pregled provedbe Strategije pokriva drugi operativni plan tj. razdoblje od 2018. do 2020. Za ovo trogodišnje razdoblje planirane su ukupno 33 mjere i 113 projekata. Struktura planiranih mjera i projekata je sljedeća:

- Strateški cilj 1: 11 Razvojnih mjera i 37 projekata
- Strateški cilj 2: 12 Razvojnih mjera i 35 projekata
- Strateški cilj 3: 11 Razvojnih mjera i 41 projekt

Ukupna vrijednost indikativno planiranih sredstava u Operativnom planu za 2017-2019 je 28.800.500,00 KM od čega 10,87% iz vlastitih proračuna i 89,13% iz vanjskih izvora. Za prvu godinu odnosno u 2017. godini je planirano za investiranje 16.723.270,00 KM.

4.3. Ukupan pregled provedbe Strategije za 2018. godinu

Iako je Akcijskim planom 2018-2020 planirano samo 68 projekata, prema prikupljenim informacijama od lokalnih i regionalnih dionika o aktivnostima i projektima provedenim u 2018. godini može se konstatirati kako je u prethodnoj 2018. godini proveden ukupno 41 projekt. Ti su projekti provedeni na razini županije te općina i gradova, i usklađeni su s razvojnim mjerama, prioritetima i ciljevima. Struktura i broj projekata po ciljevima prikazana je na Slici 44.

Slika 44: Broj provedenih projekata u 2018. godini

Najviše projekata je provedeno u okviru Strateškog cilja 1 Ekonomski jaka županija, i to u Prioritetnom cilju 1.5. Iskorištavanje postojećih prirodnih potencijala županije gdje je provedeno 9 projekata i u 1.2. i 1.4. Povoljna ulagačka klima u županiji i Stvoreni prepoznatljivi proizvodi s po 5 provedenih projekata. Ovi projekti se najviše odnose na projekte unaprjeđenja turističke infrastrukture, infrastrukture tj. kanala za navodnjavanje, razvoja tradicionalnih proizvoda i

Izvešće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

završetka izgradnje poslovnih infrastruktura. U prioritetnom cilju 3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš i Prioritetnom cilju 3.3. Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata provedeno je po 5 projekta, a odnose se na skupljanje i pročišćavanje otpadnih voda i projekte koordinacije i uspostavljanja sustava upravljanja razvojem.

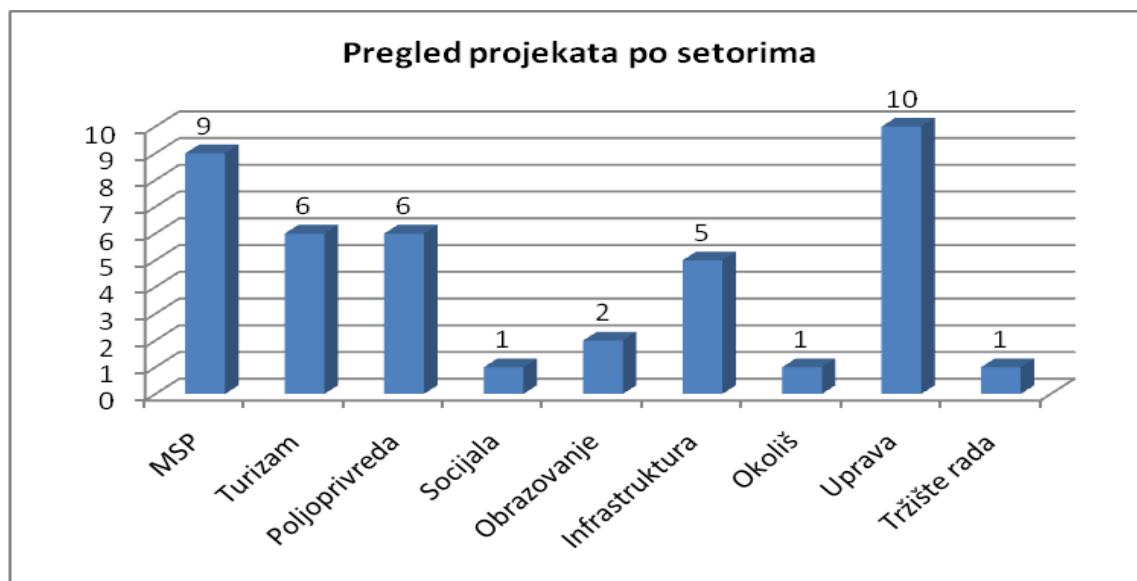
U Strateškom cilju 1 Ekonomski jaka županija proveden je 21 projekt. Najviše projekata provedeno je u Prioritetnom cilju 1.5. Iskorištenje postojećih potencijala, i to 9 projekata. Provedeni projekti su najviše iz područja razvoja turističke ponude te donošenja zakonskih propisa. U Prioritetnom cilju 1.2. Povoljna ulagačka klima u županiji provedeno je 5 projekata, i to iz segmenta uređenja poslovne infrastrukture, poslovnih inkubatora, poslovnih zona i poticanja novoosnovanih gospodarskih subjekata.

U Strateškom cilju 2 Društveno odgovorna županija provedeno je 6 projekata. Najviše projekata provedeno je u Prioritetnom cilju 2.2. Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada, točnije 2 projekta, i to u cilju podizanja kvalitete obrazovanja.

Ciljevi	Broj projekata
SC1: Ekonomski jaka županija	21
PC 1.1: Konkurentno malo i srednje poduzetništvo	1
PC 1.2: Povoljna ulagačka klima u županiji	5
PC 1.3: Organizirani za osvajanje novih tržišta	1
PC 1.4: Stvoreni prepoznatljivi proizvodi	5
PC 1.5: Iskorištenje postojećih potencijala	9
SC2: Društveno odgovorna županija	6
PC 2.1: Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe	1
PC 2.2: Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada	2
PC 2.3: Socijalno zbrinute i zaposlene ili društveno povezane osobe s invaliditetom ili osobe s posebnim potrebama	1
PC 2.4: Održana kulturna tradicija i športsko/rekreativna uključenost	1
PC 2.5: Spriječena ovisnost (nedozvoljene supstance, igre na sreću i slično)	0
PC 2.6: Povećan natalitet	1
SC3: Učinkovito organizirana županija	14
PC 3.1: Usuglašeni pravni propisi	3
PC 3.2: Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	5
PC 3.3: Aktivan sustav pripreme implementacije i praćenja projekata	5
PC 3.4: Smanjena korupcija	1

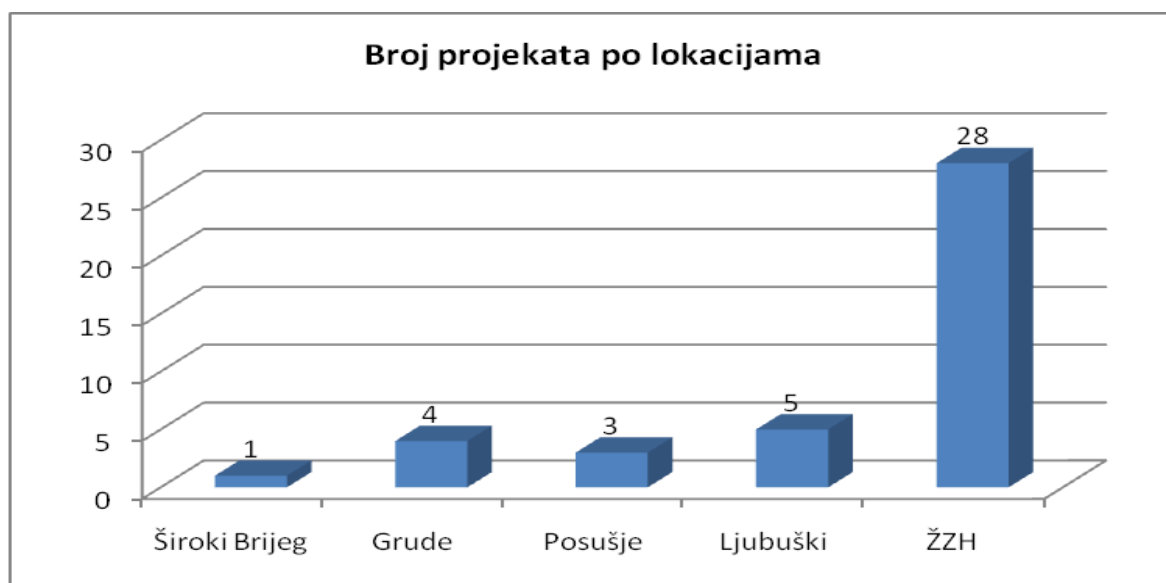
Tabela 11: Pregled broja projekata po strateškim i prioritetnim ciljevima

Kada analiziramo provedbu projekata po sektorima, možemo vidjeti kako je najviše projekata provedeno u sektoru uprave, i to 10 projekata te sektoru MSP-a s ukupno 9 projekata, zatim slijede sektori turizma i poljoprivrede s po 6 provedenih projekata. U sektorima infrastrukture provedeno je 5 projekata. Po 1 projekt proveden je u sektorima okoliša, socijale i tržišta rada, a u sektoru obrazovanja provedena su 2 projekta.

Slika 45: Broj projekata po sektorima

Analizirajući na temelju dostavljenih informacija provedbu projekata po lokacijama gdje su projekti provedeni, najviše projekata, točnije njih 5 je provedeno u Gradu Ljubuškom. U Gradu Širokom Brijegu proveden je 1 projekt, u Općini Posušje provedena su 3 projekta, dok su u Općini Grude provedena 4 projekta. Na lokacijama koje pokrivaju više jedinica lokalne samouprave provedeno je 28 projekata.

Slika 46: Broj projekata po lokacijama

Iz prethodne analize vidljivo je kako je provedeno skoro dvostruko više projekata i aktivnosti u 2017. godini nego što je to inicijalno planirano Akcijskim planom 2017.-2019. Iako projekti nisu bili inicijalno planirani Akcijskim planom 2017.-2019., svi analizirani projekti doprinose ispunjavanju Strateških i prioritetnih ciljeva.

4.4. Pregled financijskih ulaganja za 2018. godinu

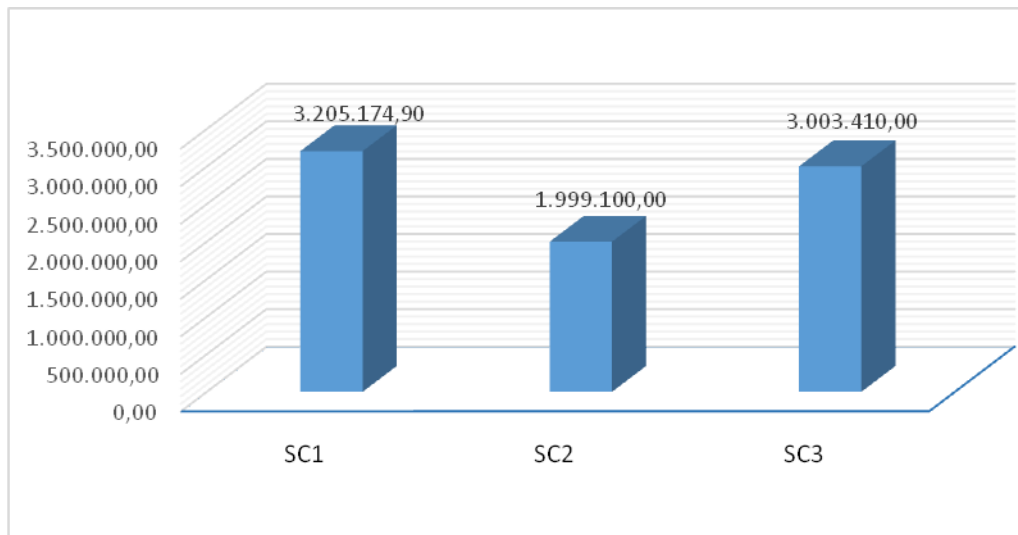
Ukupna vrijednost planiranih sredstava u Akcijskom planu 2018.-2020. za 31 planirani projekt iznosila je 28.800.500,00 KM, od čega 10,87% iz vlastitih proračuna i 89,13% iz vanjskih izvora. U 2018. godini je planirano 16.723.279,00 KM. Kako je iz prethodnog poglavlja vidljivo, ukupno je

Izvešće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

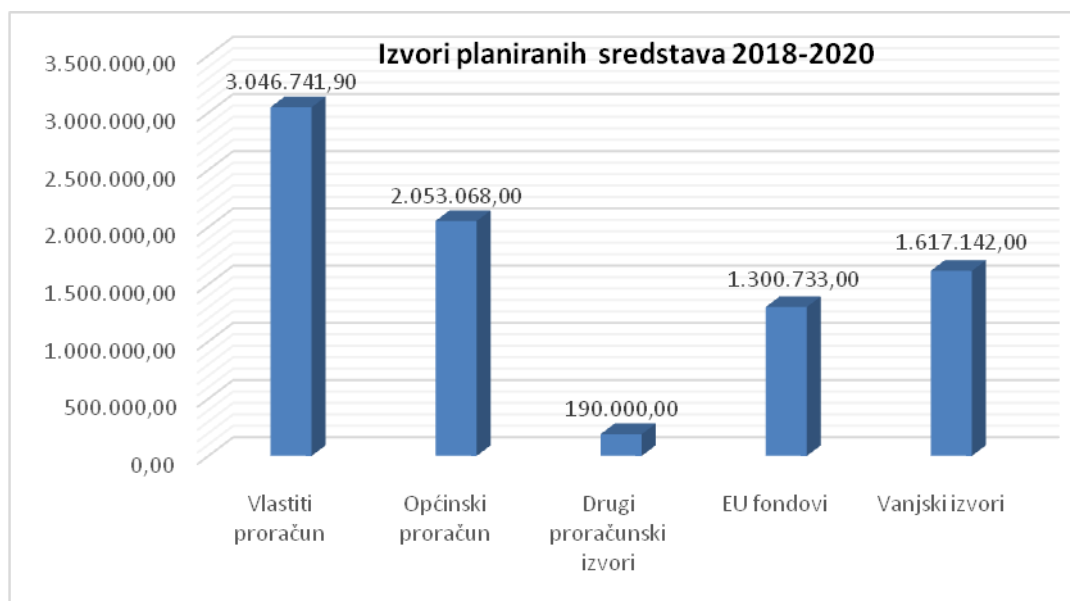
provedeno 41 projekt čija ukupna vrijednost za 2018. godinu iznosi 8.027.684,90KM, što je 45 % od inicijalno planiranog.

Najviše financijskih ulaganja bilo je u okviru Strateškog cilja 1 Ekonomski jaka županija s 3.205.174,90 KM, te u Strateškom cilju 3 Efikasno organizirana županija s 3.003.410,00 KM, a najmanje u Strateškom cilju 2 Društveno odgovorna županija s 1.999.100,00 KM.

Slika 47: Pregled uložених sredstava po strateškim ciljevima

Kada analiziramo financijska ulaganja za projekte koji su provedeni u 2018. godini, vidjet ćemo da je najviše financijskih sredstava uloženo iz vlastitog proračuna osigurana kroz kreditna sredstva, i u najvećem obimu podrazumijevaju infrastrukturne projekte uprave na razini općina i gradova. Na drugom mjestu su ulaganja iz općinskih i gradskih proračuna u iznosu od 2.053.068,00 KM, te iz vanjskih izvora 1.617.142,00 KM. Iz drugih proračunskih sredstava, što podrazumijeva razinu Federacije i BiH, uloženo je 190.000,00 KM. Iz EU fondova u 2018. godini je uloženo 1.300.733,00 KM. Naime, veći dio projekata koji se financiraju iz EU fondova je tek započeo s provedbom krajem 2017. godine.

Slika 48: Visina financijskih ulaganja po izvorima financiranja

Izvešće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

Pregled visine uloženih financijskih sredstava po strateškim ciljevima detaljnije je prikazan u Tabeli 12. Kako je vidljivo, najviše sredstava iz vlastitog proračuna uloženo je u sklopu Strateškog cilja 1. U strateškom cilju 3 najviše je sredstava uloženo iz općinskih i gradskih proračuna, dok je u sklopu Strateškog cilja 2 najviše sredstava uloženo iz vlastitog proračuna.

STRATEŠKI CILJ	VLASTITA PRORAČUN	OPĆINSKI PRORAČUN	DRUGI PRORAČUNSKI IZVORI	EU FONDOVI	VANJSKI IZVORI
EKONOMSKI JAKA ŽUPANIJA	1.379.741,90	182.700,00	190.000,00	1.300.733,00	152.000,00
DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA	1.200.000,00	498.100,00	0	0	301.000,00
EFIKASNO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA	467.000,00	1.372.268,00	0	0	1.164.142,00
UKUPNO	3.046.741,90	2.053.068,00	190.000,00	1.300.733,00	1.617.142,00

Tabela 12: Pregled uloženih financijskih sredstava po strateškim ciljevima

Strateški cilj 1: Ekonomski jaka županija

U okviru ovog strateškog cilja proveden je 21 projekt u sklopu 5 prioriteta čija je ukupna vrijednost 3.205.174,90 KM. Detaljan prikaz financijskih ulaganja po prioritetima SC 1 prikazan je u Tabeli broj 13.

Broj projekata	Prioriteti	UKUPNO
1	1.1. Konkurentno, malo i srednje poduzetništvo	200.000,00
5	1.2. Povoljna ulagačka klima	856.740,90
1	1.3. Organizirani za osvajanje novih tržišta	2.000,00
5	1.4. Stvoreni prepoznatljivi proizvodi	283.434,00
9	1.5. Iskorištenje postojećih potencijala	1.863.000,00
21	UKUPNO	3.205.174,90

Tabela 13: Visina ukupno uloženi sredstava po prioritetima Strateškog cilja 1

Visina uloženi sredstava po prioritetima i izvorima detaljno je prikazana u Tabeli 14 gdje je vidljivo da je najviše sredstava uloženo iz vlastitih proračuna, i to u prioritetnom cilju Iskorištavanje postojećih potencijala, u sektoru razvoja turizma.

Broj proj.	Prioriteti	Vlastiti proračun	Općinski proračun	Drugi proračunski izvori	EU fondovi	Vanjski izvori
1	1.1. Konkurentno, malo i srednje poduzetništvo	200.000,00	0	0	0	0
5	1.2. Povoljna ulagačka klima	91.541,90	20.000,00	160.000,00	575.199,00	10.000,00
1	1.3. Organizirani za osvajanje novih tržišta	2.000,00	0	0	0	0
5	1.4. Stvoreni prepoznatljivi proizvodi	30.700,00	0	0	252.734,00	0
9	1.5. Iskorištenje postojećih potencijala	1.055.500,00	162.700,00	30.000,00	472.800,00	142.000,00
21	UKUPNO	1.379.741,90	182.700,00	190.000,00	1.300.733,00	152.000,00

Tabela 14: Visina uloženi sredstava po prioritetima u okviru Strateškog cilja 1 i izvorima sredstava

Izvešće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija

U okviru strateškog cilja 2 Društveno odgovorna županija provedeno je 6 projekata u sklopu 6 prioriteta čija ukupna vrijednost iznosi 1.999.100,00 KM. Detaljan prikaz financijskih ulaganja po prioritetima prikazan je u Tabeli broj 15. Vidljivo je kako je najviše sredstava uloženo u prioritet 2.6. Povećan natalitet.

Broj proj.	Prioriteti	UKUPNO
1	2.1. Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe	20.000,00
2	2.2. Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada	530.000,00
1	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe	140.000,00
1	2.4. Održana kulturna tradicija i športsko/rekreativna uključenost	70.000,00
0	2.5. Spriječena ovisnost	0
1	2.6. Povećan natalitet	1.239.100,00
6	UKUPNO	1.999.100,00

Tabela 15: Visina uloženi sredstava po prioritetima u okviru Strateškog cilja 1 i izvorima sredstava

Visina uloženi sredstava po prioritetima i izvorima u okviru Strateškog cilja 2 detaljno je prikazana u Tabeli 16, gdje je vidljivo da je najviše sredstava uloženo iz vlastitog proračuna, i to u Prioritetnom cilju 2.6. Povećan natalitet.

Broj proj.	Prioriteti	Vlastiti proračun	Općinski proračun	Drugi pror. izvori	EU fondovi	Vanjski izvori
1	2.1. Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe	0	0	0	0	20.000,00
2	2.2. Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada	0	249.000,00	0	0	281.000,00
1	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe	140.000,00	0	0	0	0
1	2.4. Održana kulturna tradicija i športsko/rekreativna uključenost	70.000,00	0	0	0	0
0	2.5. Spriječena ovisnost	0	0	0	0	0
1	2.6. Povećan natalitet	990.000,00	249.100,00	0	0	0
6	UKUPNO	1.200.000,00	498.100,00	0	0	301.000,00

Tabela 16: Visina uloženi sredstava po prioritetima u sklopu Strateškog cilja 2 i izvorima sredstava

Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija

U okviru strateškog cilja 3 Učinkovito organizirana županija, provedeno je 14 projekata u sklopu 4 prioriteta cilja, čija je ukupna vrijednost 3.003.410,00 KM. Detaljan prikaz financijskih ulaganja po prioritetima prikazan je u Tabeli broj 17. Iz tabele je vidljivo da je najviše sredstava uloženo u Prioritetni cilj 3.2. Učinkovito pružanje usluga uz zaštićen okoliš, i to 2.963.410,00 KM.

Izvešće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

Broj proj.	Prioriteti	UKUPNO
3	3.1. Usuglašeni pravni propisi	30.000,00
5	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	2.963.410,00
5	3.3. Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata	10.000,00
1	3.4. Smanjena korupcija	0
14	UKUPNO	3.003.410,00

Tabela 17: Visina ukupno uložениh sredstava po prioritetima Strateškog cilja 3.

Visina uložениh sredstava po prioritetima i izvorima u okviru Strateškog cilja 3 detaljno je prikazana u Tabeli 18, gdje je vidljivo da je najviše sredstava uloženo iz općinskog proračuna i to u Prioritetni cilj 3.2. Učinkovito pružanje usluga uz zaštićen okoliš. Također, u istom prioritetu je značajan dio sredstava uložен iz vanjskih izvora, kao i iz vlastitog proračuna.

Broj proj.	Prioriteti	Vlastiti proračun	Općinski proračun	Drugi pror. izvori	EU fondovi	Vanjski izvori
3	3.1. Usuglašeni pravni propisi	30.000,00	0	0	0	0
5	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	427.000,00	1.327.268,00	0	0	1.164.142,00
5	3.3. Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata	10.000,00	0	0	0	0
1	3.4. Smanjena korupcija	0	0	0	0	0
14	UKUPNO	467.000,00	1.327.268,00	0	0	1.164.142,00

Tabela 18: Visina uložениh sredstava po prioritetima u sklopu Strateškog cilja 3 i izvorima sredstava

4.5. Zaključak

Iz pregleda provedbe Strategije u prethodnim poglavljima proizlazi kako je provedeno više projekata nego što je to planirano Akcijskim planom (31 planiran, a 41 provedena), dok je ukupna visina ulaganja nešto manja nego što je to projicirano u Akcijskom planu (16.723.270,00 KM planirano, a 8.207.604,90 KM investirano).

Iz ovog proizlazi zaključak kako je proces planiranja i sustav upravljanja razvojem u Županiji još uvijek u razvoju te kako se mora obratiti veća pažnja prilikom izbora i planiranja projekata, te usklađivanje strateškog planiranja, proračunskog planiranja i planiranja javnih investicija.

Kako je vidljivo iz analize najveći dio sredstava osiguran je iz vlastitog proračuna, i to ukupno 3.046.741,90 KM, odnosno 37% od ukupnih sredstava. Iz općinskog proračuna izdvojeno je 2.053.068,00 KM, što je 25% od ukupnih sredstava, a iz vanjskih izvora je izdvojeno 1.617.142,00 KM, odnosno 20% od ukupnih sredstava. Iz EU fondova izdvojeno je 1.300.733,00 KM, odnosno 16% od ukupnih sredstava, a iz drugih proračunskih izvora odnosno iz proračuna viših razina vlasti izdvojeno je svega 190.000,00 KM, što u postotcima iznosi 2%.

Na temelju analize provedenih projekata evidentno je kako županija i općine i gradovi, uglavnom vlastitim naporima financiraju projekte, tj. iz vlastitog proračuna ili iz kreditnih zaduživanja, dok je udio financiranja iz proračuna viših razina vlasti još uvijek vrlo nizak. Stoga se javlja potreba razvoja financijskih instrumenata ili shema za sufinanciranja projekata. U tom kontekstu su pokrenuti aktivnosti na pronalaženju najboljeg modela osiguranja sufinanciranja i predfinanciranja razvojnih projekata u ŽZH. Naime, u perspektivi se očekuje povećanje visine sredstava privučenih iz vanjskih izvora jer je veliki dio projekata pripremljen i prijavljen na otvorene pozive.

Izvješće o razvoju Županije Zapadnohercegovačke za 2018.

Prilikom izrade ovog izvješća, pored statističkih podataka koji su korišteni za izradu istog, našli smo se u izazovu prikupljanja podataka, a sve zbog nepostojanja institucionalnih baza podataka koje bi bile dostupne javnosti, te bi služile u izradi sličnih dokumenata i pojednostavile cijeli proces izrade.